

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 49

Scranton, Pa., Birželio (June) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Ar-gi užmirštumėme Tamą Paine. <i>Ella Wheeler Wilcox</i>	1152—1153
Caras Aleksandras II.	1153—1155
Ar laisvamanybė absurdas, ar ji teikia kam nuodus.	
<i>J. P. Palankietis</i>	1155—1158
Evoliucijos Mokslas Pareikluosė. <i>Dennis Hird, M. D</i>	1159—1167
Bibliographija. <i>Alfa</i>	1167—1169
Sunaikintosios Gerybės. <i>Brieux</i>	1169—1172
Karvelis. <i>L. Perec</i>	1172
Šis bei tas iš Chronikos	1173—1174
Plunksna. <i>L. Perec</i>	1174

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIANDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,.....	75c
INK VIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningele.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLI Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis,	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIU- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis, ...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys,	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge- lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. ŠLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAI KELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkūpiams duodame gerą nuosimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1 0	Metams	: \$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsijusdink
šiandien **Tiktai \$1.00 doleris**

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vie-
nas iš pirmųjų musu
jaunuju rašytoju, ku-
rie duoda mums pra-
džią grynos literatu-
ros sriovei, kuri vi-
su pirmiausias tiks-
las jau nebvien žadi-
nimas tautos, visu-
menės sąmonės bet
ir gaivinimas, tvėri-
mas pačios dailiosios
musu raštijos.

Taji daili poezijos
ir prozos rinkini gali-
ma gauti tiktai už
\$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose
kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyven-
toje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

FARMA Pigiai Parsiduoda.

40 akrų žemės, Alabamos valstijoje. Ap-
linkui Lietuvių farmerių gyvenama. Žie-
mos nėra, galima sėti ir sodinti 2 kartu
ant metų.

Galima pirkti ar žvarbiais ar ant išmo-
kesčių. Rašykite, kas pirkti norite, dėl
paaiškinimo jos savininkui po antrašu:

M.J. VAIŠVILAITIS, Box 47, Delray Sta., Detroit, Mich.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 49

Scranton, Pa., Birželio (June) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Tamas Paine.

(Paveikslas pieštas Bott'o, o mums iteiktas per The Truth Seeker Co. N.Y.)

ELLA WHEELER WILCOX

Ar-gi užmirštumeme Tamą Paine?

Tamas Paine (1737—1809):

“Svietas — tai mano šalis; daryti tai, kas laba; tai mano religija.“

Jisai davė vardą Suv. Valstijoms.

Jis pirmas užtaravo neprikusmingumą šalies.

Jis labiaus prisidėjo įgyti tą neprikusmingumą negu kas kitas, su savo plunksna, liežuviu, kardu ir kišene.

Tai žmogus, kurs tamsiausioje revoliucijos valandoje parašė “Kryžį,“ prasidedančią nuo žodžių: “Štai laikai, kurie išmėgina žmogaus sielą.“

Tai žmogus, kurs drauge su Jeffersonu parašė Neprigulmybės Apskelbimą.

Tai žmogus, kurs pasiskolino 10 milijonų dolarų nuo Liudviko XVI, kad pavalgidinus ir apdengus Amerikonų armiją.

Tai žmogus, kurs įsteigė Šiaurinės Amerikos Banką, kad palaikius ir pamaitinus armiją.

Napolėonas, gerdamas už jo sveikatą česnyje. išsitarė: “Kiekvienas svieto miestas turėtų tau pastatyti auksinę statuvą.“

Jis parašė “Žmogaus tiesas,“ geriausią kuomet nors parašytą veikalą apie polytiškas tiesas. Tas veikalas suteikė laisvą kalbą ir laisvą pressą Anglijoje ir Amerikoje.

Jis žinomas kaip “didis žmonijos liaudininkas“ ir kaip “įsteigėjas svieto respublikos.“

Jis pirmas vertė priimti šalei konstituciją.

Jis užmanė federalę valstijų uniją ir taję igyvendino.

Jis pirmas užmanė nupirkti Luizianą.

Jis pirmas reikalavo teisingumo moteriškei.

Jis pirmas prakalbėjo laban bekalbių žvėrelių.

Jis pirmas užtaravo tarptautinę arbitraciją.

Jis pirmas pasiulė senatvės ar karšaties pensijas.

Jis pirmas užmanė “žemę liūdžiai“ (mokestį tik nuo žemės).

Jis pirmas pasiulė aprupinimą vargšų vaikų viešais iškaščiais.

Jis pirmas pramanė ir pastatė pirmą galežinį tiltą.

Per visą-gi šimtą metų svietas pamiršo skolą skėlimą *Tamui Paine*.

Negana to. Jo vardas buvo dievočių ir apjakėlių-fanatiku šmeižiamas, kaip nickieno kito.

Jį praminė bedieviu, laisvamaniu, piktžodžiautoju, tik dėlto kad jis negalėjo įtikėti seniems padavimams, kurius šiadien žinome esant allegoriškais, ir kurius ne-daugelis išmaningų žmonių skaito rimtais.

Tamas Paine buvo vienu iš įsteigėjų didėsės Suvienytų Valstijų respublikos Amerikoje, kuri be abejonės tebebutų šiadien po Britanijos valdžia, jeigu ne išmanus ir stebuklingas triusas Tamo Paine.

Sausyje 1776 m. jis parašė ir apskelbė atsišaukimą dėl Amerikos neprikusmingumo. Prieš tai jis buvo beugždinąs, kad atsiskyrus nuo Britanijos.

Pirma jo niekas nedrįso ne paminėti apie tatai.

Visi kolonistai buvo maištą pakėlę dėl neteisingų rinkliavų ir mokesčių, o Paine buvo tuomi drąsiu maištininku, kurs drįso išstarti: Reikia Laisvės!

Paskilbus jo kningutei “Bendroji Sąmonė,“ žmonės tapo suelektrizuoti. Jokia kningutė, pirmiau parašyta, neparsidavė tokiame skaičiuje, ir jokia neturėjo taip stebuklingų pasekmių. Paine viską, ką laimėjo ją parduodamas, pašventė laisvės dalykams (kaip darė ir su savo kitais veikalais). Washingtonas, dabar atsiveręs, rašė savo draugams, girdamas “Bendraję Sąmonę,“ kad Paine’o žodžiai esą “sveika dotkrina ir neatsakytinu protavimu.“

Jeffersonas, Jonas Adams, Franklinas, Madisonas, visi kiltieji valstijos vyrai tų laikų, girdami rašė apie Paine’o “ugningus argumentus.“

Liepos mėn. į šešetą mėnesių po to, kaip “Bendroji Sąmonė“ buvo prabudinus liudį, Neprikusmingumo Apskelbimas, svarbiausias Paine’o kningutės argumentas beveik jo paties žodžiais, tapo užgirtas patriotų komiteto Philadelphijoje.

Didėji revoliucija tuojau prasidėjo. Prispaustieji kolonistai griebės už ginklų su didele negerove, nesa truko maisto, drapanų, piningų ir karei padargos, bet, po įkvepimu galingo pakvietimo “Bendrosios Sąmonės“ jie kovėsi smurčiais ir gerai.

Bet žiemai atėjus, blogai apsirėdę, prastai valgydyti kareiviai ėmė krikiti ir bėgti iš eilių. Daugelis jų neturėjo čiabatų ir paliko kruviną pėdsaką ant apsnigto kelio. Visi buvo nusiminę, be jokios drąsos. Washingtonas su dideliu prisidindėjimu rašė kongresui apie dalykų stovį.

Tuomi tarpu Paine (pats kareivis gen. Green’o armijoje, atgal besitraukiančioje iš Fort Lee, N. J., į Newarką), pamatęs reikalingumą tuojau ikvėpti naujas viltis ir drąsą kareiviuosna, jeigu turėjo laisvės dalykai laimėtais buti, nakčia pas abazo ugnavietę parašė pradžia sudrebinančios “Kryzies,“ kuri prasideda šiais žodžiais:

“Tai yra laikai, kurie išmėgina žmonių sielas. Vasarinis kareivis ir saulėšviesinis patriotas, šitoje krizyje, sugurės nuo tarnystos savai šalei, bet tas, kuris dabar ištrivęs, užsipelno meilę ir padėką vyrų ir moterių. Tyraniją, kaip kokį pragarą nėra lengvu pergalėti; vienok mums lieka ta patuka, kad kuomi didesnės imty-nės, tuomi garbingesnis triumphas. Ką mes gauname per pigiai, tai menkos vertės ir laikome: tik brangumas

visam kam tesuteikia vertybę. Dangus žino, kaip uždėjus tinkamą prekę ant pirkinių; ir iš tikro butų navatna, jeigu tokis dangiškas dalykas kaip laisvė nebutų labai branginamas.“

Washingtonas liepė „Kryžį“ balsiai skaityti kiekvienam armijos pulkui. Effektas buvo magiškas. Viltis tapo atnaujinta kiekvieno krutinėje. Pabėgėliai sugrįžo į savo eiles; žmonės, kurie nusiminę neketino prisidėti drie patrijotų armijos, įsidrąsino nuo Paine'o graudingų žodžių ir griebė už šautuvų drauge su kitais. Didysis dalykas, susiubavęs ant kranto prapulties, tapo išgelbėtas. Tai padarė Paine'o „Kryžis“.

Po pirmojo skirsnio „Kryžis“ atėjo kiti — iš viso 13 —, kurių paskutinis prasideda žodžiais: „Laikai, kurie išmėgina žmonių sielą, jau praėjo.“

Paine buvo netik didis rašytojas ir valstybės vyras, bet jis aiškiai buvo keliavedžiu, pramanytoju; išradėju ir tvėrėju. Jam mes skėlime daugelį didžiausių svieto idejų ir reformų.

Paine pirmas pasiulė panaikinimą negrų vergijos; jis pirmas pasiulė arbitraciją ir tarptautinę sątaiką; Paine pirmas pasiulė senatvines pensijas. Tai yra keletas didžiųjų idejų, kurių jis buvo tėvu. Jis pirmas užsiminė apie tarptautinį raštų savasties apsergėjimą; pirmas užtaravo auklėjimą vaikų vargšų viešomis lešomis; pirmas užsiminė apie didėję respubliką visų tautų svieto; pirmas siule „žemę liaudžiai“; pirmas užmanė „religiją žmoniškumo“; pirmas užmanė ir parašė žodžius „Suvienytos Valstijos Amerikos“; pirmas užmanė apgynimą nebylių gyvulių; pirmas užmanė teisingumą moterims; pirmas užmanė nupirkimą Luizianos teritorijos; pirmas užmanė Federale Uniją Valstijų.

Laikas jau, kad svietas prisimintų jo nuopelnus. Tai lietai Tamo Paine'o Nationalė Historiška Asociacija tapo suorganizuota New Yorke keli metai atgalios. Per pastangas šitos draugijos Tamas Paine pareina į garbę. Draugija įsitaisė savo gužtą New Rochelle, N. Y., name, kurį Paine buvo pasistatęs.

RUOŽAI IŠ NETOLIMOS PRAEITIES.
Caras Aleksandras II.
(1854—1881).

(Tąsa).

3. Bažnyčios prietikiai.

Po lenkmečiui Maskolių dvasia nuėjo atgal. Kaip Lenkijoje po reformų Vielopolskio parėjo viešpatavimas

Bergo, taip Maskolijoje gavo viršų Katkovo partija, kuri veikiai per Jurą Somariną ir jo bendrus ėmė smarkius įrankius panaudoti prieš lojališkas Baltijos provincijas. Nuo čia prasideda antpuldinėjimai cerkvės, kuri kovoje su kitomis bažnyčiomis pamiršo net sau kertamas žaizdas.

Jau 1864 m. romiški klioštoriai Lietuvoje ir Lenkijoje tapė panaikinti, lobiai bažnyčių sekvestruoti, ir susikompromitavę vyskupai apkalinti. Eilė administratyviškų ir sociališkų priemonių tapė pasigauta užbėgimui pasiantrinimo revoliucijos.

Kada 1866 m. pasimirė kn. Baukevyčia, Vilniaus kapituloje paėmė viršų maskolephilai: Tupalskis, Nemėkša ir Žilinskis; šitas paskutinis su pagelba Kaufmano ir Faminyno pastojo valdymieru vyskupystės. Vilniškė apšvietos aprubė dabar ėmėsi už perguldymo maldaknygių, ritualų ir evangelijų į maskolišką kalbą; paskirta tapo komisija po vada renegato iš Žiamaičių diacezijos kn. Istkevičiaus, o kurios sąnariu buvo taipgi apostata kn. Ig. Kazlauskas. Administratorius Žilinskis paskyrė Nemėkšą prižiurovu komisijos. — Kada Minsko vyskupas Vaitkevičius tapė apkalintas Vilniuje, kur nepoilgam pasimirė, Žilinskis pastojo taipgi administratoriumi Minsko vyskupystės. Nemėkša pradėjo išrodinėti reikalingumą maskoliškos kalbos bažnyčioje. Kn. Kaminskas Švenčionyse pasidrasino pamokslą sakyti maskoliškai, už ką liaudis jį paniekinime laikė. Žylinskis įgyjo namus po vyskupo Krasinskio, podraug jo tris dvarus ir metinę algą iš 4000 rublių; metinio įėjimo turėjo į 12000 rublių.—Laike maišto ir vėliaus, Žylinskis denunciovė valdžiai kuningus, kurių daugelis, išsiųsti į Siberiją, pasimirė. Kn. St. Išora ir kn. Ziemackis (Žemeckas) buvo pirmaisiais tarp nužudytųjų Vilniuje per Muravjevą už skaitymą manifesto. Mirus kauninkui Meunė 1866 m., į kapitulą įsismerkė kn. Linkinas, kurs prisislūžėjo uždarant parapiją Dukštuose. Kada 1870 m. toji „Muravjevo“ kapitula išsiuntinėjo „trebnik“ (ritualus) maskoliškoje kalboje džiakonams, idant padalintų tarp kunigų jų džiakonystėse, kn. St. Petravičia Vilniuje sudegino 143 egzempliorius ir parašė aplinkraštį 6 d. balandžio 1870 m., kuriame parodė Žylinskio ir kapitulos rusofilystė ir vyliugius paženklino; pasakė pamokslą, kurį besakydamas sudegino įsakyką Žylinskio ir trebniką. Gubernatorius suimdino kn. Petravyčia, o kariškas teismas nusprendė jam mirtį, tačiau caras atmainė nuosprendinį ant išsiuntimo į Kolą, Archangelsko gubernijon.

Vienok diplomatiški prietikiai su Romos kurija tapė palaikomi, iki Pijus IX per naujametinį priėmimą 1866m.

asmeniškai neižeidė maskolišką pasiuntinį. Pasirodė, kad popiežius buvo dalyvas Lenkų revoliucijos! Gočakovo depeša 7 d. sausio 1867 m. urėdiškai atrodė, kad daugiau kaip 500 romiškų kunigų buvo dalyvavę revoliucijoje. Rugsėjutyje 1867 m. uždraustas tapė tolesnis susinešimas romiško klėro su kurija ir pavesta kultaus ministerijai vesti Romos katalikų reikalus. Skaudžiausiu smugiu buvo popiežiaus politikai prijungimas Cholmo vyskupijos prie maskoliškos cerkvės (1874 m.): popiežius neteko 300.000 dušių. Dar skaudesnė buvo priežastis apskelbta: atmainos rituale, pervesdintos Romos, ir naujos dogmos nekalto prasidėjimo bei popiežiško neklaidingumo. Tad popiežius Pijus IX už savo pralošas mėgino atsigriebti susidraugindamas su Turkija.

Popiežius Leonas XIII ir carui mandagiai pranešė apie savo pakėlimą į popiežius (1878). Jis gavo mandagų atsakymą, ir per tarpininkus nesykį buvo derinama atnaujinti diplomatiškus prietikius, sutrauktus nuo 1868 m. Bet iki Aleksandras II buvo gyvas, tatau liko be pasekmių. Kada caras tapė užmuštas, ir „taikos popiežius“ pasiuntė savo pagailos telegramą, atsakymas naujo regento suteikė viltį, jog atsinaujins susinešimas su „šventuoju“ tėvu.

Prie Aleksandro III sušnekos su kurija nutarta laikyti Viennoje (Maskolių tai — Kanossa!). Ažuot Jakobinio, kurs ten su kngšėiu Reuss ir slaptadumėiu Hubleriu buvo derybavęsi, atvyko Vanutelli; maskoliškam paslui D'Oubril gelbėjo ekspertai Butjeniev ir Mossolov. Neilgtrukus D'Oubril įgyjo popiežišką didįjį kryžių; jo sądarbininkai keliavo į Romą ir ten tapė mandagiai priimti. Bet sukaltos negerai sekėsi, pakol jas vedė kanonų žinovai. Kaip Bismarkis, be žinovų kuriališkos kalbos, tuojau nusileido, tai ir naujas rusiškas kancleris Von Giers, keliaudamas per Europos dvarus, asabiškai nukako sutarmę padaryti su kurija.

Motyvais mask. valdžios sutarties su popiežiumi buvo iš dalies orientališkoji krizis, toliaus nauja organizacija eparchijų; toliaus valdžia pasilaiko priežiurą seminarijų. Toliaus ten pasakyta: „Tas sutarimas turi tą svarbą, kad kurija pripažįsta valdžiai tiesą priežiurėti mokymą maskoliškoje kalboje, literaturoj ir istorijoje, priėgkam mokytojai paskiriami esti su pavlene valdžios. Kas kišasi vedimo mokymo kanoniškuose dalykuose ir vidujinio groso, tai tiesos vyskupų pasilieka neatmainytos. Kaslink akedemijų tapė sutarta, kad archivykupui metropolitui bus pripažintos tolygios tiesos, kaip kad vyskupams kaslink seminarijų“. Pasibaigia tie „laimėjimai“ šitaip: „Kaip nebutų prastos pagrindos sutarmės, tečiaus jas pirmiau laikė už negalimas. Reikia pripažinti, kad tikrumas ir taikos meilė dabartinio popiežiaus labiausiai prisidėjo pasiekti laimingą rezultata tarybų“.

Iš tiesų rodos mask. valdžiai čion tapė pripažinta tas, kas Bismarkiui atsakoma buvo. Garsus *pari passu*

čion tiesiok išvirkštyta tapė. Mad mask. valdžia iš savo pusės tik ant ateities prižadėjo, ir tai tik kaslink panaikinimo „išimtinų priemonių, panaudojamų dėl katalikiškos kunigijos“ nuo lenkmečio; bet „ji pasilaiko tiesą nuspręsti, kokioj eilėj tatau įvykti turi“. Ji tuomi tarpu tik „iš savos iniciatyvos veiklumą § 18 ukazo iš 14 gruodžio 1865 m. atkelia, kurs vyskupo galybę susiaurina pavalnyjant kunigą nuo urėdo; potam gi pereis prie peržiurėjimo išleistojo 1866 m. regulianto, papildančio minėtąjį ukazą“. Bet regimai ir čion mask. diplomatai tapė „uber den Loeffel barbirt“.

Rods tuomsyk Lenkų emigracija skundėsi ant susitarimo kurijos su Maskolija ir ant pražudymo lenkiškų reikalų. Bet kad dienoje Lenkų revoliucijos partija tik tuomlaik ir formališkai tapė pažeminta, parodo mets nuo meto kylanti įtekmė lenkiškų pralotų prie popiežiaus dvaro. Juk Lenkijos primas Ledochovskis—nežiurint į Prusijos protestą—apsigyveno Vatikane. Juk Vanutelli, keliaudamas iš karunacijos į Moskvą, pakeičiui priiminėjo lenkiškas deputacijas, nors jis neva incognito važiavo, ir „su ašaromis akyse“ guodė skundžiančiuosius ant baisumų bėdos unijotų...

Rods popiežius nori nutildyti Lenkus kaip kad airiškus „kankintinius“, nes kurija nori Peterburge ir Londone, kaip Berlyne ir Berne akkredituoti savus nuncijus, po priedanga kad tik popiežius tegali valdžias apsaugoti nuo tarptautiškos revoliucijos. Bet ir dabar Lenkų klausimas ore kabo kuriališkos diplomatijos. Juk Galicijos Lenkai pasigyre, austrišką prinčą ar saksiską pakelsi ant naujo Lenkijos sosto! ant ko atkreipė atydą ir Prusai, kurie suėmė poėto ploščiumi prisidengusį lenkišką suokalbininką Kraševskį (jaunyje 1883). Ir Maskolijoje „sutarimai, kurie neįeina į formą sądermės“ suteikė popiežiui ginklą kariaujant prieš maskoliškąją cerkvę.

Veikiai ir pačioj Maskolijoje ėmė viršų konservatizmas. 1866 m. 4 d. balandžio šovė į carą Moskvos studentas Karakozov, sąnarys demokratiškos partijos, pramintos nihilistais. Toks vardas tapė jiems duotas nuo to, kad jie rupinasi panaikinti organizuotąją bažnyčią, kapitalistišką valstiją, ir privatišką lobių valdymą. Caras tuojau išleidė manifestą skelbdamas šventenybę tiesų, lobių ir religijos! Veikiai tapė įvestos pažymios atmainos administracijoje. Tapė pašaukti konservatyvai į urėdus, grovas Šuvalovas nuo gubernatorystės Vidžiamyje tapė pašauktas ant generališko direktoriaus politiškos policijos sostapylėje. Radikališkieji žurnalai tapė uždrausti. Nors dar nebuvo Nikalojiškio terorizmo, bet ir laisvės nedaug beliko.

Aziijoje tuomi tarpu Maskolija veikli buvo. Muamedoniškos gentės tapė visiškai pamuštos, kada 1859 m. karžygys Šamyl pasiliko paimtas; daugelis tenbuvusių išsidangino į Bulgariją ir Mažąją Aziją. Veikiai chanačiai Bucharos, Chivos ir Kakando pastojo vasališkais.

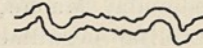
Ekspedicija Kaufmano 1873 m. su smarkumu nubaudė gyventojus Turkestano ir užėmė teritoriją iki Amu Darjos.

Maskolija gelbėjo Serbijos skrupščinai numesti sunų Jurgio Juodžio ir atgal paršaukti ant sosto seną Milošą. Taipgi globė Montenėgrą vaiduose su sultonu. Ir ėmėsi už suvienijimo Moldavijos ir Valachijos ir glamonėjo išrinkimą kuningaikščio Kuzos. 1860 m. Maskolija pašaukė ambasadorius kitų valstijų išvelgti į skaudų padėjimą krikščionių Bosnijos, Hercėgovinos ir Bulgarijos, kur Hatti—Hamayoum neturėjo jokios veikmės. Įvykus Syrijoje turkiškoms žmogžudystoms, Maskolija siuntė laivus į paglobą krikščionims. 1866 m. Krėtoje ji linkėjo įvesdinti autonomiją, pastatant ją po protektoratu visos Europos. Konferencija Londone 1870 m. panaikino neutrališkumą Juodosios marės. 1874 m. Hercėgovinoje kilo maištas, kurs augo mets nuo meto didyn. Turkai išgirdę apie konspiraciją Outloukiene Bulgarijoje ant gyvasties muzulmonų, užleidė čerkesus ir baši-buzukus ant krikščionių, kurie pilningas skrytis nupustyjo ir gyventojus išžudė. Galiaus Serbija apskelbė karę, kuriai nesisekiant, per intervenciją valstybių Europos, įvyko sudėjimas ginklų. Konferencija Konstantinopolyje neatnešė jokios naudos. Maskolija buvo įvesdinusi armiją Bulgarijon neva patikrinimui kirkščionims, jog buvis jų bus pagerintas. 24 d. balandžio 1877 m. caras liepė kariumenei įsiveržti į Turkiją. Turkai Azijoje užėmė Sukum Kalę, o maskoliai Ardahaną, Bayazidą, ir laimėjo kovą pas Zaidikhaną, bet veikiai Muktar paša maskolius išvijo laukan atgalios. Europoje jaunyje pas Galatzą maskoliai perėjo per upę Dunojų, taipgi palei Simnützą. Kruedeneris užėmė Nikopolį, Didis Kniazius Nikalojus—Bielą ir Tirnovą, o Gurko su kazokais Šipkos raguvą paėmęs įsigrudo į Rumėliją. Naujas turkų važas Mehemet Ali atmušo atgal maskolius, Suleiman paša užstojo kelią Gurkai. Osman-paša gerai laikėsi Plėvnoje, iki turėjo pasiduoti apgulsiems maskoliams.—Azijoje Loris Melikovas paėmė Karsą, išvyjo turkus iš Armėnijos, apgulo Erzerum, Batum ir Trebizondą. Ir Europoje Skobelev, Mirskij ir Gurko paėmė Sophiją, Ichtiman, Philippopolį ir Adrijanopolį. Apgulti buvo Rustėuk, Viddin; Serbija ir Montinėgro taipgi nemiegojo. Galiaus įvyko sądora San Stefanoje 3 d. kovo 1878 m. Po ilgų tasynių, kongresas Berlyne sankeijonavo minėtąją sądarą. Maskolija reikalavo 50 milijonų svarų sterlingų lėšų, pasilaikė Karsą ir Ardahaną, gavo Batum ir Bessarabiją. Bosnija bei Hercėgovina tapė pavestos Austrijai. Rumėnija, Serbija ir Montenėgro tapo pripažintos neprigulmingomis. Šiaurinė Bulgarija pastojo laisva valstybė, bet Rumėlija likosi turkiška provincija su krikščionišku gubernatoriumi. Turkija prižadėjo pagerinti savo administraciją; Anglija, įgyjusi Kyprą, žadėjo rupintis geru valdymu Mažosios Azijos.

Tuomi tarpu partija revoliucionierių nemiegojo. Kėsinosi ant caro gyvasties daug sykių. Balandyje 1879 m. Solovinov šovė į jį; Odesoje bandė jį nudurti; keliaujant į Moskvą bandė nitroglicerina trukį (lapkr. 1879) suplaišinti; vasaryje 1880 m. žieminis palocius tapė suardytas.

Dabar caras pakvietė į darbą tolynžengią partiją, kurios vadais buvo Valujev, armėnas Loris Melikov ir Šuvalov, iš priežasties smarkaus bujojimo nihilizmo. Valdžia suteikė žemietijoms ir miestams tulos rūšies sauvaldystą. Buvo užmanytas projektas pusėtinai apėmingos reprezentatyvės sistemos dėl ponų luomos, kaip štai 13 d. kovo 1881 m. caras krito iš rankų nihilistų... Lietuvys Ignas Gryneviackas carą ir save nugalavo mesdamas bombą¹⁾.

1) Biographija Gryneviacko randasi „Vienybeje“, 1892 m., s. 223 225.

Ar laisvamanybe absurdas, ar ji teikia kam nuodus?

Viename kunigų laikraštyje, tulas rašytojas, bekalbėdamas apie laisvamanybę ir begindamas kunigų politiką, tarp kitko sako: „...laisvamanybė, kuri teorijoje logikos žvilgsniu yra absurdas, o praktikoje visuomenei teikia nuodus“.

Jeigu „absurdas“ tai reiškia, neturi tvirtos papėdės. Tebuna leista kiek platokiau susipažinti su katalikų tikėjimo principais ir, aplamai, su laisvamanybe.

Biblija aiškiai pasako, kad keturi tukstančiai metų atgal, Dievas iš nieko sutvėrė visą regimąjį pasaulį. Tik pasakė „stoties“, it koks magikas, o viskas stojo si. Puiki teorija, vienok perdaug magiška ir vienam žmogui suteikia perdaug galės. Ši teorija negali buti moksliška, nes ji suteikia vienam asmeniui visą tai, ko paprastas žmogus, kolkas, negali išsiaiškinti. Visi tikintieji šia teorija užganėdinti ir „garbina dievą ant augštybių“. Mokslininkai geologai turi geriausių preparodymų, kad vien tik žemė yra jau pergyvenusi apie 75,000,000 metų. Didelis skirtumas: Biblijoje tik pasakyta, o čia ir preparodymų nestokuoja. Ar gali tad biblijai tikėti tie žmonės, kurie tyrinėja ir suranda, kad ne viskas teisybė, ką biblija sako? O reik neužmiršti, kad iš pastarųjų, kurie netiki žydelių tuščioms pasakoms, yra laisvamaniai.

Tai pirmas biblijos defektas. Tai pirma jos neteisybė. O gal šiuo biblijos stambiu suklydimu esame neužganėdinti, visgi tikime į biblijos neklaidingumą? Tėmykime į tolimesnes mokslo ir biblijos išradas. Ir jei da kartą, ir jei da kartą bibliją sugausime bemeluojančią, ar-gi ir tada mes jai tikėsime?

Biblijoje yra pasakyta, kad Dievas sutvėrė augmenis, gyvunus ir žmogų, jų visų valdytoją. Jie visi nesikeičia. Kokiais sutvėrė, tokiais ir dabar tebėra. Kitaip sakant, jei Dievas sutvėrė šunį, jis tuo ir yra; jei Dievas sutvėrė vilką, jis jau ir toks pats; jei Dievas sutvėrė arklį, pastarasis irgi nepersimainė. Žodžiu, jo darbas nesikeičia. Evoliucijos mokslas kaip tik tam pasipriešino, ir biblijos pasakos apie sutvėrimą liko juokingu, bet linksmu pasiskaitymu.

Evoliucija aiškiai parodo, kad tik geologiškiems amžiams slenkant, žmogus ir kiti gyvunai pasiekė šiandieninio savo tobulumo. To niekas negali užginčyti, nes žemės, tos misteriškos kningos sliuksniai lapai kiekvienam teisybę mylinčiam žmogui aiškiai parodo. Berods juk nereikia didesnio absurdo, kaip tikėti biblijos pasakoms ir atmesti moksliskus priparodymus. Paveizdan, ar mes galime įkišti pirštą ugnin ir sakyti, kad nenudegėme, neskauda. Manau, kad to niekas nedarytų. Lygiai ir biblijai negalime tikėti, nes ten tik pasakyta, o priparodymų nėra. Antron pusėn, mokslas nereikalauja tikėjimo. Jis visuomet remiasi bandymais ir atsakančiais, per kritiką perėjusiais priparodymais. Kiekvienam apsišvietusiam teisybę mylinčiam žmogui, reikia laikytis mokslo dėsnių. Tikėjimas yra tikėjimu ir nereikalinga jokių moksliskų bei logiskų išvadų. Net kur ten ir šventieji kalba, kad žmogui nedera tyrinėti Dievo tvarybą, ir priešintis jo galei. Peržengusieji šį Dievo įstatymą, girdi, bus skaudžiai nubausti. Šis buginimas tinka tik silpnos valios žmonėms. Bet reikia grįžti prie evoliucijos.

Paprastam žmoguiui katė ir tigras yra du skirtingu gyvunu, bet zoologas juose nesuranda tokio jau žymaus skirtumo. Pirmoji yra kilusi iš antrojo. Šuo ir vilkas berods yra nesutaikomu priešū, vienok kitą kartą abu buvo artimiausiu draugu ir tykavo, kaip silpnėsi žvėrelį nugarbėti ir pietum sunaudoti.

Tarp arklio ir zebro ir-gi nėra aiškiai matomo panašumo. Vienas didelis, antras mažas. Vienas vienokios šersties, antras—kitokios. Vienas teberioglinėja po tyrus, antras prijaukytas. Taip ir matosi, galop, kad Dievas juodu atskiriai sutvėrė. Evoliucionistai aiškiai priparodo, kad arklys yra kilęs iš vargšo zebro.

Šiandien paprastas žmogus ir tikėti negali, kad katė turėtų nors kokią giminystę su tigrū. Juk tigras toks baisus, toks nelemtas, toks akiplėšia, o apsaugok Dieve! O-gi ir didis, ir išvaizda, ir papročiai, ir visas charakteris vot ima ir atskiria tigrą nuo katės. Bet, nežiurint viso to, tigras ir katė neužginčijamai vienos kilmės žvėrialiai. Skirtumą tarp jų padarė gyvenimo aplinkybės. Tos pačios gyvenimo aplinkybės pavertė šunį vilko, savo brolio, priešū. Tos pačios gyvenimo aplinkybės iš nelemto ir benaudžio zebro išaugino labai pageidaujama, neapsakomai naudingą, brangų žmogui juodbėrelį žirgelį.

Čia aiškiai matome, kad gyvunai nestovi ant vietos, o mainos. Iš vienos rūšies iškyla antra padermė. Tie augmenys ir gyvunėliai, kurie neįstengė prisitaikyti prie gyvenimo aplinkybių,—be pasigailėjimo išnyko, užleisdami savo vietas kitiems, geriau prie gyvenimo prisiruošusiems.

Be abejo, čia tik žodžiai, neturi mokslisko parėmimo, tačiau šiems žodžiams, kas nenori gali netikėti. Geologai atranda žemės sluoksniuose milijonus išnykusių gyvunų ir augmenų liekanų. Bile vienas, kuris nenori tikėti žodžiams, gal pats persitikrinti.

Biblija tvirtina, kad visagalys Dievas sutvėręs matomus ir nematomus, gyvus ir negyvus daiktus, kurie nesimainą. Tačiau evoliucijos mokslas aiškiai parodo, kad viskas juda, gimsta, miršta, tobulinas. Visi laisvamaniai laikos evoliucijos. Juk šaip, ar taip kalbant, reikia didelio obskuranto, kuris, matydamas žalius medžių lapus, tvirtintų, kad medžiai visai neturi lapų. Visi tiki, jog vanduo yra šlapias, nes jis yra šlapias. Niekas nesako, kad į vandenį puolęs, sausas atsikelsi. Laisvamaniai ne tam laikos evoliucijos, kad priešintis biblijai, bet tam, kad evoliucija nereikalauja nuo ypotos į ką nors tikėti. Visi tikintieji, kurie tik prisilaiko biblijos ir dieviškos teorijos, nors gal ir mato, kad jų išvedžiojimai apie sutvėrimą yra absurdu, vienok tiki į tą absurda. Kodėl tiki?—Todėl, kad nori tikėti. Juk tikėti bile į ką, kadir į didžiausią absurda,—nieks nedraudžia. Toks aklas tikėjimas, toks vergiškas pasakymo laikymosi—ir veda prie absurdo.

Rašytojas, sakydamas, kad „laisvamanybė logikos žvilgsniu yra absurdas“, gal norėjo pasakyti, kad tikėti nors ir į kvailiausį pasakymą nėra absurdas, bet remtis mokslo dėsniais, jau absurdas. Vai koks tas keistas absurdas. Koki keisti tie laisvamaniai, nes jie laikos to absurdo. Tai antras biblijos nedateklis. Šis nedateklis, tvirtindamas augmenijos ir gyvunijos nesimainymą, tiesiog veda *ad absurdum*.

Biblija sako, buk Dievas sutvėręs žmogų tokiu, kokiu jis pats esąs. Anot biblijos, žmogus ir kiti gyvunai neturi jokio bendro panašumo. Nemokytas žmogus, apsidairęs, ir-gi gali pasakyti, lyg biblijai prijausdamas, jog tarp žemesniųjų gyvunų ir žmogaus, nėra jokio panašumo. Bet tai nesvarbu. Čia reikia sužinoti, kuo evoliucionistai remiasi tvirtindami, kad žmogus yra kilęs iš žemesniųjų gyvunų. Ir štai kuo: anatomišku panašumu ir embriologija. Palyginamoji anatomija ganėtinai priparodo, kad žmogus ir beždžionės kunai yra ne tik šiaip panašūs, be jie yra panašūs kiekvienu svarbesniu ir moksliskū atžvilgiu. Tie patiš du šimtai kaulų, toje pačioje tvarkoje ir sudėjime, sudaro žmogaus ir beždžionės vidujinį skeletoną. Tris šimtai raumenų tvarko žmogaus ir beždžionės judėjimą; tie patiš plaukai pridengia musų kunus; toji pati dirksnių grupė sudaro beždžionės

ir žmogaus nepaprastą ir misterišką smegenų sudėjimą. Toji pati keturkambarinė širdis taip plaka ir siunčia kraują į visas kuno dalis. Atrandame pas žmogų ir bezdžionę tuos pačius tris dešimtis du dančiu, susodintu žanduose toje pačioje tvarkoje; tos pačios kepeninės, pilvinės ir seilinės gilės prigelbsti valgių grumuliavimui. Da toliau, tie patys produktyviai organai palaiko lygiai taip bezdžiones, taip žmogų. Kaip bezdžionės, taip ir žmones serga tomis pačiomis ligomis ir taip pat miršta. Tie patys vaistai padaro tolygų efektą ant žmogaus ir ant bezdžionės, ant arklio ir ant šunies, ir dar ant kitų gyvunų. Mes visai esame palinkę prie tos pačios baimės ir džiaugsmo. Reiškia, žmogus turi artimus ryšius su žemesniais gyvunais. Jis nėra atskirai sutvertas. Laisvamaniai netiki tokiam Dievo darbui, nes aiškiai mato, kad neesantis Dievas nėra to daręs. Katalikai tiki Dievo darbams ir dar laisvamanius vadina absurdais. Kažin, kurie didesni absurdai?

Retkarčiais nukrypstu nuo apkalbamojo dalyko, tečiau skubiai vėl grįžtu prie jo. Prie visko turiu pažymėti, kad dar yra daugybės priparodymų, kurie patvirtina, jog žmogus yra artimoje giminytėje su žemesniais gyvunais. Gal tas tulciams ir nepatinka, vienok patinka, ar nepatinka, prieš teisybę negalima akių užmerkti. Prisilaikydamas teisybės dėsnio, čia ir bandysiu da tulus panašumus aikštėn išvilkti. Po teisybei, nesileisiu smulkmenosna, tečiau bandysiu apičiupai giminingumą apibudyti. Teisybę mylįs, mokslo svarbą suprantąs žmogus, jau ir iš čia priverstų panašumų matys, kad žmogus nėra iš molio nulipintas, anot tikėjimiškų pasakų, bet yra evoliucijos keliu išsivystęs iš žemesniųjų gyvunų.

Kiti žmogaus ir žemesniųjų gyvunų panašumai.

Embryoniškame stovyj kiekvienas gyvunas yra toks pats. Žmogaus gemalas nieku nesiskiria nuo bezdžionės, nuo šunies, nuo katės, ir dar nuo visų kitų žindžių. Tik tolimesniame besivystyme atsitolino viens nuo kito. Kaip žmogus, taip ir kiti gyvūnėliai gimsta, arba, geriau sakysiu, jų gyvybė užsimezga kiaušinėlyje. Žmogaus gemalas, besivystydamas, pereina žemesniųjų gyvunų stovius. Įsitėmyme, kad žmogaus gemalas pirmą minutę yra viencelinis, priguli prie viencolinių gyvunų skyriaus. Toliau pereina į daugcelinį. Dar yra ir toks laikas, kada žmogaus gemalas yra apaugęs plaukais. Reiškia, embryoniškoji istorija aiškiai parodo, kaip žmogus vystosi iš žemesnės formos į augštesnę, iš paprasto, į sudėtingesnę.

Jei evoliucionistai turėtų pa ranka tik čia minėtus priparodymus, tai ir tai, berods, nesipriešintų evoliucijai. Ne tam jai nesipriešintų, kad panaikinti bažnyčias, išplėsti iš tikinčiųjų širdžių jiems brangų tikėjimą. Žodžiu, ne tam, kad panaikinti tai, ką minios gerbia ir šventu laiko. Nesipriešintų evoliucijai, nes mokslieškiai ty-

rinėjimai priparodo, kad visi augštesnieji gyvūnai yra kilę iš žemesniųjų. Su jais kartu ir žmogus. Dar štai tuli mažmožiai apie evoliuciją.

Kiekvienas augščiau išsivystęs gyvūnėlis turi savyje visus žemesniųjų gyvūnėlių organus, taip sakant liekanas. Šie organai yra reikalingi žemesniesiems gyvūnams, bet augščiau iškilusiems, paveizdan, žmogui, jie visai nereikalingi, o da kai kurie ir vodingi. Čia pažymėsiu nors kelias liekanas, kurios paeina nuo žemesniųjų gyvūnų ir žmogui be vertės.

Akloji žarna, raumenys, kurie judina kaktos odą, ausis ir kitas odos dalis. Nepaprastas ausių galų susikvoldavimas; ne horizontalės, bet perpendikuliarės, gislių užstumos; skujinė smegenų gilė; pūsmėnulinė akyje įlanka; vuodegos liekana gale nugarkaulio; pieniniai dantys ir dar daug kitų dalykų neabejotinai suveda žmogų artimoje giminytėje su žemesniais gyvūnėliais. Visi čia išvardinti organai yra naudingi žemesniesiems gyvūnams, bet beverčiai žmogui. Jie visi randasi pas žemesniuosius gyvūnus, jie yra ir pas žmogų. Jeigu dievas būtų žmogų neprigulmingai sutvėręs, jeigu žmogus nebūtų išsivystęs evoliucijos keliu, tai paklausa: Iš kur tie, žmogui nereikalingi organai, pas jį atsirado? Čia nereikia priešintis dievui. Apie evoliuciją kalbant, nereikia kažin kur jieškoti priparodymų. Pats žmogus talpina visą evoliucijos misteriją. Geros valios žmonės, kurie studijavo šiuos dalykus, be baimės ir nuogastavimo, priėmė evoliucijos teoriją. Šiandien evoliucija yra taip neužginčijamas faktas, kaip gravitacija. Nėra nė vieno tikro mokslininko biologo, kuris nesilaikytų evoliucijos. Biblija visai prarado savo moksliešką vertę. Bibliška visoko kreacija — didžiausias absurdas. Šiandien kiekvienas teisybę mylįs biologas tiesiog gėdijasi bibliškai aiškinti gyvūnų ir rūšių paėjimą. Tiek tai apie evoliuciją.

Jeib viską geriau įsitėmyme, galop pažiūrėkime, ką gi čia turime, ko iki šiol išmokome?

Biblija sako, kad dievas sutvėrė visus gyvūnus ir kitus daiktus, kurie nesikeičia; mokslieškiai tyrinėjimai aiškiai parodo, kad gyvūną permaino jo gyvenimo aplinkybės. Jeigu, daleiskime, tulas gyvūnas negali prisitaikyti prie gyvenimo aplinkybių, — jis išnyksta. Toks tai gamtos įstatymas. Čia kaip tik ir esti dvi mokslieški teisės. Viena — kovos už buvį; antra — savęs palaikymo arba prisitaikymo prie aplinkybių.

Toliau mes matome, kad skirtingi gyvūnai turi tuos pačius organus, taji patį jų skaičių, ir net nevarojamųjų organų liekanas. Laisvamaniai laikos evoliucijos ir, kaip matome, tokiam savo pasielgimui turi nesukritikuojamąjį pamatą. Tikintieji, atžagarai, laikos biblijos ir akiai tiki nemokytų, prietaringų žydelių pasakoms. Laisvamaniai tikintiesiems nieko nesako. Jie tik nori, kad pastarieji suteiktų jiems pilną laisvę laikytis mokslo dėsnio. Toks visapusiškas ir šaltas laisvamanių pasielgimas, berods, neturėtų užgauti tikinčiųjų.

Vienok, kaip tyčia, tikintieji rėkia, buk "laisvamanybė logikos žvilgsniu yra absurdas". Be nurodinėjimų tur but aišku, kad absurdas tik ten gali buti, kur pasakymui šventai tikima. Katalikų akim žiurint išeina taip: Tikėti neparemtiems pasakymams, nemokytų žydelių žodžiams, — nėra tai absurdas. Bet jei žmogus jieško teisybės, savo įsitikinimus paremia priparodymais, — tada jau tikras absurdas. Tai keistas absurdas, kurio gali bijoti tik Purėnai ir kiti vergiškos dvasios žmonės. Mes, laisvamaniai, drąsiai ir toliau žengsime pirmyn, keldami apšvietos kodylą augštyn ir skleisdami tarp žmonių minties laisvę.

Logikos žvilgsniu, ar yr koks Dievas? — Biblija aiškiai nurodo, kad Dievas yra tai ypata. Dauguma katalikų be kritiškumo tiki į personalį Dievą trijose ypatose.

Čia man prisimena tulo moksleivio paklausa, kurią čia ir bandysiu pakartoti. Moksleivis, neišmanydamas, kaip gali buti vienas asmuo trijose ypatose, klausė tulo katalikų rašytojus ir filosofo, idant jam tai paaiškintų. Rašytojas, jeib klausėjas geriau jo aiškinimą suprastų, sako, vienas Dievas trijose ypatose yra panašiai taip, tris kapeikos viename pininge. Tris kapeikos yra medžiaginis, materialis daiktas, tokiu budu ir Dievas turi buti ne kitaip, kaip materialis. Kitaip sakant, jis visu sudėjimu nė kiek nesiskiria nuo paprasto žmogaus.

Biblija mums pasakoja, kad pirmon vieton šis pasaulis buvo tuščias, jokia materia nepripildytas. Jeigu nebuvo materijos, tai iš kur materialis Dievas tad galėjo atsirasti? Kas nors pasakys, jis yra visagalis ir amžinas, neturi ne pradžios, nė pabaigos.

Kas link amžinumo, čia nesiginčysime, nes ginčiams nėra pamato. Kas link visagalingumo, tai jau neiškęsiu nepasipriešinęs.

Juk Dievas sutvėrė angelus, bėt juos negalėjo suvaldyti. Tulus pavertė velniais, bet ką, da didesnę padarė klaidą. — Velnias prigavo pirmą žmonių giminę. Net vienatinis Dievo sunus turėjo mirti, idant žmones išliuosuoti iš daimono kilpų. Reiškia, Dievas taip pat suklydo savo darbe, kaip ir kiekvienas žmogus.

Toliau, visapusiai kalbant, ar gali kas nors išivaizdinti laiko pradžią? Ar galima tvirtinti, jog buvo toks laikas, kada visai nebuvo laiko? Ne, to niekas negali tvirtinti. Tuo pačiu budu negalima išivaizdinti erdvės ir medžiagos pradžią. Kiek astronomai gali susekti, erdvė yra beribė. Kitaip ir negali buti. Medžiagos niekas negali sutverti, nes ji yra nesutveriamą ir nesunaikinama. Yra tai medžiagos konservacijos teisė. Reiškia, laikas visuomet buvo, nes erdvė neturi ir negali turėti pradžios. Laikas yra ne kas daugiau, kaip tik erdvės mieravimas. Erdvė negalėjo buti be medžiagos, nes medžiaga yra nesutveriamą ir nesunaikinama. Kitaip sakant, viskas yra be pradžios ir be pabaigos.

Laisvamaniai laikos šių nuomonių, nes logika ir tulomis mokslo teisėmis galima jas paremti. Katalikai tiki į personalį Dievą ir į jo kreaciją. Savo nuomones vien tikėjimu tegali paremti. Žmogus visuomet tiki tik į tokius daigtus, kurių nežino.

Logikos žvilgsniu teorijoje laisvamanybė remiasi stipriais pamatais. Tikintieji — vien tikėjimu. Tikėjimas gi, šiaip ar taip kalbant, veda *ad absurdum*.

Jei laisvamanybė remiasi ne tikėjimu, bet logiškais ir moksliskais principais, tai aišku, kad ji nesėja tarp žmonių nuodų, o tik apšvietą ir savimi pasitikėjimą. Kiekvienas žmogus neturėtų tikėt, bile pasakymui lig tol, lig kol jis negali savo tikėjimą kuo nors paremti.

Tulas gali pasakyti, atmetus Dievą, atmetume visus doros ir moralybės principus. Vienok taip nėra. Doros principus ne Dievas sutvėrė, bet pati gamta. Už kiekvieną gamtos teisių peržengimą atsiimame tinkamą bausmę. Gamta yra teisinga, bet be pasigailėjimo. Ji niekuomet neatleidžia prasižengėliui jo kaltės. Imkime tulus pavyzdžius, o gal viskas paaiškės.

Jeigu žiemos laike tinkamai neapsirengsi, — šaltį gausi. Yra tai pabauda už peržengimą gamtos įstatų. Jei nemiegosi bent kelias naktis, pamišėliu jausies. Reiškia, peržengei gamtos teises, už tai ir pabaudą imki. Prasižengėlis atsiima pabaudą už kiekvieną, kad ir mažiausią, prasižengimą. Galima kupetą pavyzdžių sukriauti, bet kas iš to? Aišku jau ir iš čia privestų, visiems suprantamų pavyzdžių, kaip gamta baudžia prasižengėlius. Idant nelikti gamtos nubaustu, reikia neatbutinai pažinti jos įstatus. Mes turime gyventi prisilaidydami gamtos, o ne Dievo, įstatų. Laimingas tas sutvėrimas, kuris jų laikos, skastybe žydi toji ypata, kuri neperžengia taip fizikinių, taip moralių gamtos įstatymų. Peržengusioji iš karto tik pabaudą apturi. Jei ir toliau nesilaiko tų šventų ir nepergalimai tvirtų įstatų, — sudžiusta, nuvysta, kaip gėlė vandens negavusi.

Štai ką anglų mokslininkas ir filosofas sako apie morališkumą.

"Moralė pareiga susideda iš tų teisių, kurios pagerina draugiją, gerindamos asmenius, kurie sudaro ją.

Draugijos paskutinis tikslas yra taika ir bešališka apsauga, idant kiekvienas individualas galėtų pasiekti verčiausią ir augščiausią gyvenimą, kurį jis gali pasiekti. Pasielgimo teisės, kurios prigelbsti prisiirti prie šio galo, gali buti patėmytos ir galima jas atrasti, kaip ir kitas, taip vadinamas, Gamtos teises — tēmyjimu ir eksperimentais, ir tik vienatiniai šiuo keliu".

Užbaigdamas piešinėlį priduriu: tēmykime, mokymimės, supraskime gamtos įstatus, o morališkumas, skastybė tarp žmonių plazdėte — plazdės.

J. P. Palankietis.

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

ANTROJI DALIS.

I.

Įžanginės pasargos.

*“Persitikrinimas priguli nuo daugiaus
negu išmonės, tankiai nuo emocijai
pašvęstų interesų.”*

Atydumas.

Dauguma žmonių yra priešingi naujoms idėjoms. Į tokius įsiveržėlius žiurima su papykiu ar nuoganda. Nereikėtų mums, rasi iš to stebėtiesi, kada prisimename, kad žmogiškosios smagens esti palyginamai nauju instrumentu, ir dabar labai netubolai išplėtotu. Toliaus, kadangi visa išmonė yra rezultatu veikmės išlaukinių spėkų į nervinę sistemą, tai aišku, kad, pirmusyk naujoms spėkoms veikiant į smagenis, turi įvykti lyg koks sukrėtimas.

Tatai išaiškina, kodėl studento atydumas taip daug nulemia jo galę priimti naujas idėjas. Daugelis žmonių gana sugebėtų suprasti “Evoliuciją”, jeigu jie prisiaartintų prie reikalo be žudingo troškulio gan greit ją su-naikinti negu ją suprasti.

Todėl didžiausiai svarbu yra pradėti šitą tyrinėjimą lengviausiu ir prasčiausiu būdu. Kad smagenis atvedus į tinkamą atydumą, turime pasitenkinti pirma žvilgtterėję į gerai žinomas buitį, o išvengę keletą seniausiųjų paklaidų.

Kas buvo mokomas netikrus ir išsvajotus spėliojimus apie prasidėjimą žemės ir žmogaus, tas turi ty-tveiką neprietelių savo paties smagenyse. Šitie neprieteliai baido šalin kožną prisiartinimą teisybės ir padaró toli baisesnį užtvarą, negu pilninga nežinia. O iki bent koks išaiškinimas arba joks išaiškinimas svieta skaitomas esti gana geru vaikams, šitie neprieteliai valkios žmogiškąją veislę retėžiais supančiotą. Joks žmogus negali išganyti šitus suiminius.

Bet tyrinėtojai su atvira minčia daugelis paslapčių gali buti išrišta, jeigu jis tik pradės lipti nuo žemiausiųjų pakopų į dievnamį šviesybės.

Mėgindami prieiti prie žemiausių pakopų, gerai padarysime dažnai prisimindami šitus žodžius Herber-to Spencerio:

“Ankstybosios idėjos paprastai n’esti tikromis idėjomis. Neišplėtota išmonė, ar ji bus atskiro žmogaus ar visos veislės, sudaro išvadas, kurios reikia kartkarčiais peržiūrėti, iki galiaus pakenčiamai jos atliepia tikrybei. Jeigu būtų kitaip, tai nebūtų išradimų, n’eitų didyn išmonė. Ką mes vadiname žinijos pažanga, tai esti minčių sutakymas su daigtais; ir iš to išeina, kad

pirmosios mintys ar visai nesitaiko su daigtais ar labai nepilnai sutaria su jais.

“Jeigu reikėtų paveizdų, tai istorija kiekvieno mokslo jas suteikia. Primityvės žinios žmonijos apie budavonę dangaus buvo klaidingos; ir žinios, kurios jų vietą įėmė, paeiliui buvo mažiaus klaidingomis. Pradinis įtikėjimas apie pavidalą žemės buvo klaidingas, ir tasai klaidingas įtikėjimas pergyveno per pirmutines civilizacijas” (Seke. 110, vol. I., *Biologijos Principai*).

Daugelis žmonių dar tebeapsitenkina “ankstybomis idėjomis” žmogaus, kada tasai buvo mažai kuomi geresniu už laukinį. Jie tebešneka apie kometas, raganas, ir baidykles n’ismaniu ir komišku būdu žemiausiųjų veislių. Tokie žmonės yra tukstančiais metų atsilikę užpakalyje mokslo, ir jiems pusė svieta neturi jokios prasmės.

Fig. 1. Chrysanthemum Indicum.

Viena iš šitų “ankstybų idėjų”, kurių nekurie prisilaiko, yra ta, kad veislės esančios pastoviomis, kas ženklina, kad kiekviena veislė buvo atskirai sutverta, ir pasiliko tokia pati per visą laiką. Žmogaus gyvenimas taip yra trumpas, kad niekas nėra matęs vieną

veislę išsiplėtojęm iš kitos veislės. Bet gi yra daug įvairybių, kurias jis matyti gali, ir jis taip gi gali įtėmyti, kad šitos įvairybės dažnai vėl atgrįžta ainiuose arba vaikvaikiuose. Iš tokių įvairybių, dažnai atsikartojančių ir padydėjančių ilgame amžių bėgyje, visos veislės galėjo kilti.

Selekcija.

Pažiūrėjęs į fig. 1, pamatai prabočių dabarnykščio mentuko (*chrysanthemum*), Fig. 2. Mat Fig. 1 perstato *Chrysanthemum Indicum*; tačiau nedaugelis žmonių galėtų pažinti, kad tai bent koks mentukas. Fig. 2, mes matome, kas galima padaryti sunaudojant įvairiavimus ir praveisiant augalus, kurie mėgsta tuos įvairiavimus.

Pusiaulėpaušis truškis (Fig. 3) parodo mums įstatymą truputį kitokiu keliu, bet jis sminga akin ir yra prastas. Įstatymas, sulig kurio ains augalo ar gyvuno atgamina tulą įvairybę ar įpatybę tėvų, vadinasi įstatymu paveldėjimo.

Fig. 2. Chrysanthemum.

Na gi, įpatinga grožybė dabarnykščio mentuko, parodyto Fig. 2, tapo pagaminta tuomi, kad žmogus išsirinko įvairybes, kokių jis norėjo laikas nuo laiko, ir taip tad kruvon sudėjo daug mažų įvairybių, iki jis pagamino įvairybę labai nepanėšinęią pirmapradinei. Šitoji įvairybė dabar ant tiek pastovi, kad ją galima pagaminti su pusėtinu patikrinimu.

Atsitikime Fig. 3 pusiaulėpa (arba nusvyrimas vienos ausies) yra abnormalė įvairybė, kurią nekurie žmonės pavadintų netyčia įvairybe, bet gi kas nors jos

užsigeidė, ir taip per artificialę selekciją ji pastovi tapo auginime. Jeigu tatai permintysi stropiai ir dažnai, tai apsireikš tau budas perkeitimo gyvunų, kuris vyko milijonais metų, ir taip evoliucijos doktrina arba atsikeitimas per pagimimą bus lengviaus išmanomas.

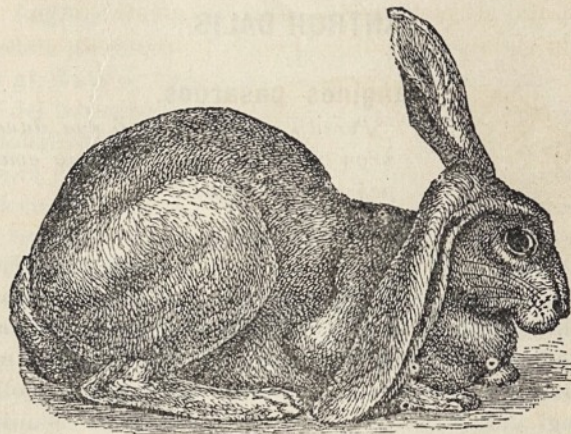

Fig. 3. Pusiaulėpaušis truškis.

Atgrįžimas (reverzija).

Palypstėję aną įstatymą, sulig kurio įvairybės ar įpatingos dėmės tėvų atsigema jų vaikuose, mes pažvelgsime į jį iš kitos pusės. Fig. 4 matai arkliuką "ponį" su įpatingais ruožais ant jo sprando ir pryšakinių kojų. Šitie ruožai esti iš tiesų ženklai jo laukinių prabočių. Tokie ženklai kartais atgrįžs, nors nė tėvai nė senukai jų neturėjo. Šitoji forma įvairiavimo vadinasi "atavismu" (nuo latyniško *atavus*, tėvas pra-pra-senučio, ir tad ženklina tolimą prabočių). Kitai vadina ją "reverzija" arba atsigimimu į savo prabočių. Visokeriopi gyvunai neišsiskiria nuo šito labai stebėtino įstatymo. Driežas, atauginantis naują vuodegą vietn senos, kurią pametė, užsiaugino vuodegą su *žvyniais*, kokius turėdavo prabočių veislė.

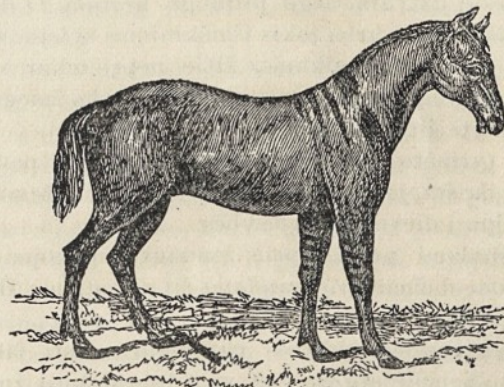

Fig. 4. Devonshiro ponis su prabočių dryžais.

Mėlynasai uolų balandis (ž. Fig. 177, dalyje I), kaip ir primityvis uolų karvelis, kartais šmakšt! nelukėtai atsiranda tyrame pavšime.

Vaikai, gomantieji *badmetyje*, kartais atsigema,

atgrįžta i ankstybą prabočių, ir "tulus tipus kriminalistų ir pakvaišėlių reikia tokiais laikyti".

Prasidėjimas dėmių ant ponies Fig. 4 labai yra interesingas. Rodos tai toks pat, kaip prasidėjimas lašų ant arklių. Na-gi, gerai žinome, kad visi mammaliai pareina nuo grupės reptilių, kurie, žinoma, buvo žvynuoti gyvunai. Armadillė, Fig. 5, parodo tokį apvalka-

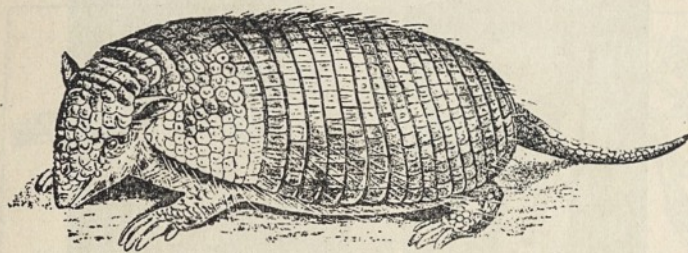

Fig. 5. Armadillė.

lą. Plaukai matosi beaugą tarpe žvynių. Plaukai augdavo aplink žvynius, arba tarpe žvynių eilių. Aname atsitikime, kada žvyniai dingo, plaukai augo kitokios spalvos ir — pasidarė lašai; o šitame atsitikime tas pats įvyko, bet kitokios spalvos plaukai buvo dryžais ir juostomis, kaip dažnai matome pas kates (taip-gi pas skruzdėdį, Fig. 7). Tokį išaiškinimą paduoda D-ras E. Bonavia *Studijose gyvunų evoliucijos*.

D-ro Bonavios išaiškinimas nesirodys taip negalimu, kada prisižiūrėsi į pangoliną (Fig. 6) ir dryžuotą skruzdėdį (Fig. 7).

Fig. 6. Baltapilvis pangolinas (*Manis tricuspis*).

Šitas gyvunas, tikras skruzdėdis, turi plaukus kruvon sulipusius taip, kad pasidaro vieni ant kitų užgulę žvyniai. Jis neturi uodos plotvių kaip kad armadillė, ir jis neturi dantų. Jo papročiu yra gyventi medžiuose, ir jis priklauso prie grupės navatnų gyvunų, vadinamų *edentatais* (bedančiais), nors tuli tos grupės turi dantis. Gyvunai šitoje grupėje yra tikri žindžiai.

Taip-gi anoj lyginai navatnoje grupėje, atsikeitėjusiuose žindžiuose (metatheria), mes randame gerą paveidą ruožų nevienai spalvuotų plaukų (Fig. 7).

Šitoji atdala, metatheria, apima akyvus maišeliuotus žindžius Australijos. ir kaimyniškųjų salų, ir opossumus Amerikos. Dėl svarbesnių priežasčių šitoji grupė yra didžiai interesinga, nėra žmogaus prabočiai,

rodos, parėję yra per tulą grupę maišeliuotųjų gyvunų (ž. Fig. 129—135, perskyrime IV).

Fig. 7. Ruožuotasai skruzdėdis (*Myrmecobius fasciatus*)

Mažius žinomieji gyvunai.

Daugeliui, be abejonės, yra labai sunku išmanyti evoliuciją, dėlto kad jie taip mažai težino apie augalus ir gyvunus, ypačiai smulkiausius ir stambiausius.

Fig. 8, mes matome labai mažytę augalinę monerą (phytomoneron); smulkųs apvalaini kuneliai iškošia masą be pavidalo, lyg kokius drebučius; šitoje masoje smulkutės nenukleuotos cellės (cytodės) nuolatos pasidaugina perskilimu. Šitoji metoda augimo per skilimą yra paprasta visiems augalams ir gyvunams, ypačiai jų pirmutiniuose laipsniuose. Bet kas, pažiūrėjęs i tuos smulkutėlius kunelius, paisės, kad jie būtų padidinti

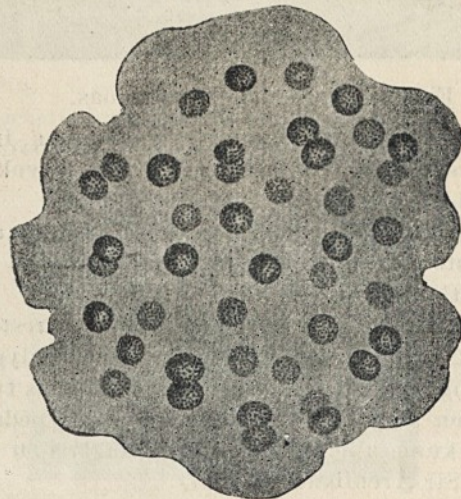

Fig. 8. *Aphanocapsa primordialis* (Nageli), padidinta 1000 kartų.

tukstantį kartų? Ir jeigu galima būtų išmanyti, kaip smulkūs jie yra, kas paisėtų, kad tokie nematomi taškeliai medegos klauso vieno visatino įstatymo gyvasties, ir auga dalindamiesi į dvi pusi?

Kitas paveizdas smulkių gyvūnų rasime perskyrime III, Fig. 66—72.

Kad susipažinus su labai dideliais gyvūnais, geriau yra nueiti į bent koki muzejų ir ten apžvalgyti jų skeletonus.

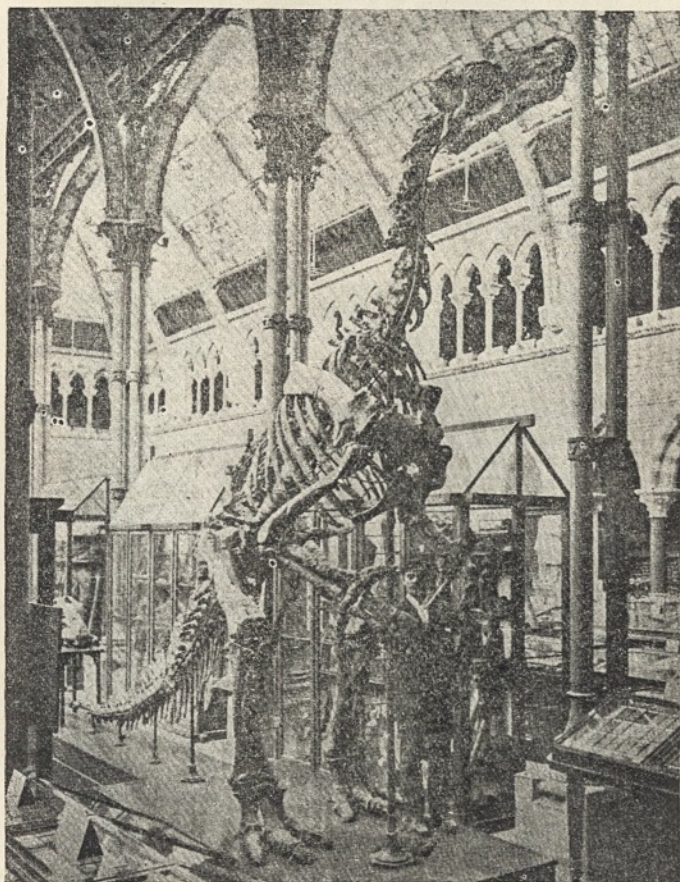

Fig. 9. Iguanodono skeletonas.

Fig. 9 porodo gerai žinomąjį iguanodoną, ir žmogų stovintį priešakyje, iš ko galima šiek tiek suvokti apie jo didelį-didelį augstumą.

Fig. 10 parodo femurą (staibikaulį) ceteosauro, šalyt kurio stovi žmogus. O yra staibikauliai — brontosauro ir atlantosauro —, kurie esti ilgesni.

Fig. 11 parodo iguanodoną atstatytą, atrestauruotą

Fig. 12 parodo atlantosauro skeletoną, palyginus su žmogaus augalotumu. Tai yra milžiniškiausias tvarinys, kokį žinome; femuras buvo daugiau negu 8 pėdas ilgas, ilgumas jo kuno apie 100 pėdų, ir augštis 30 pėdų ar daugiau (Sir Archibald Geikie).

Fig. 13 parodo gyvūną atitaisytą, ir jis perstatytas lyg atsiremęs būtų į Kuningaikščio Yorke Piliorių

Londonė, idant suteikus tūlą nuovoką apie jo nesvietišką didumą. Sako, kad tuli šitų tvarinių sverdavo daugiau kaip 20 tonų.

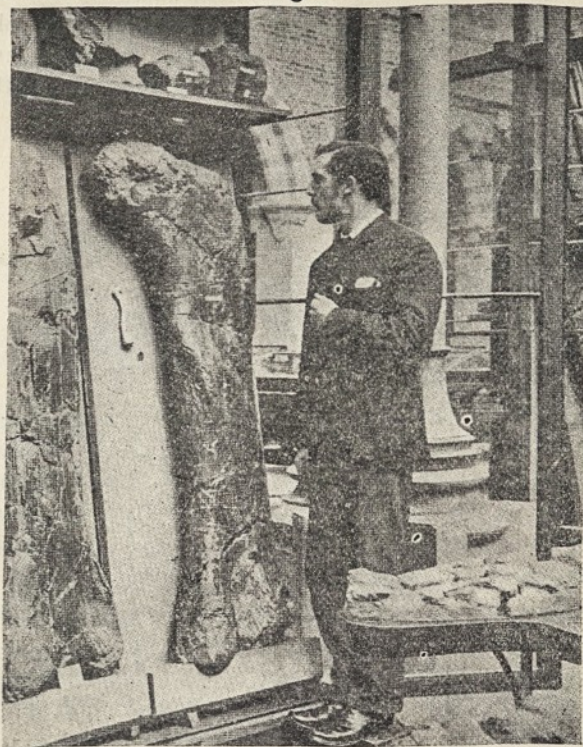

Fig. 10. Staibikaulis (femur) Ceteosauro.

Buvo paisoma, kad ceteosaurus vaikščiodavo ant jurės ir upių dugno, iškišęs savo galvą vos augščiaus vandens. Specimenai bent 60 pėdų ilgio yra buvę rasti.

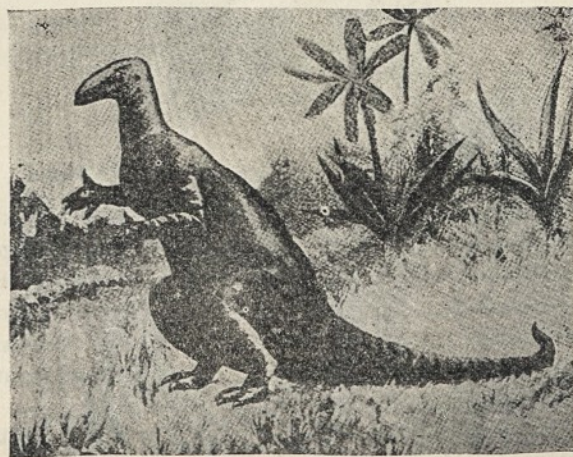

Fig. 11. Iguanodonas, restauruotas.

Žodžiai.

Savo veikaluose apie Evoliuciją aš stengiausi vengti ilgų mokslisų žodžių, ant kiek tatai buvo ga-

lima; kada buvau priverstas juos panaudoti, aš paprastai esmi juos paaiškinęs.

Vis gi yra eilė žodžių, kurie dažnai atsikartoja, o kurie turi tokį išnašumą, kad reikia stropiai su jais apsiprasti rimtam studentui; tad aš paduodu juos pilnai. Štai tie žodžiai: ontogenija, phylogeniija, palingenezis, kainogenezis.

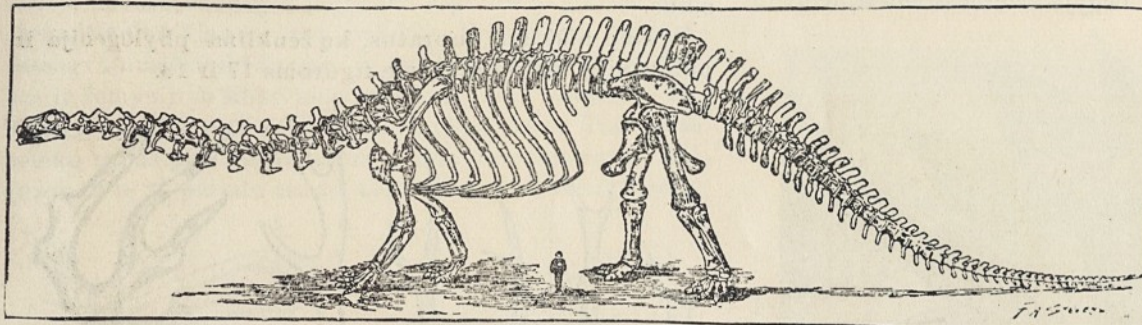

Fig. 12. Atlantosauro skeletonas, ir žmogus.

Tuose visuose žodžiuose užtinkame *gen*, šaknį Graikų žodžio *gennao*, gaminti; *genea*, kilmė, veislė, gimimas; *genesis*, pradžia, gimimas, kilmė.

Dabar pažvelgkime į kitas dalis, šitų žodžių: *On* (genityvas — *ontos*) ženklina organizmą, vienatą, būtybę. *Phylē* (arba *phylon*) ženklina gentę, veislę, pader-

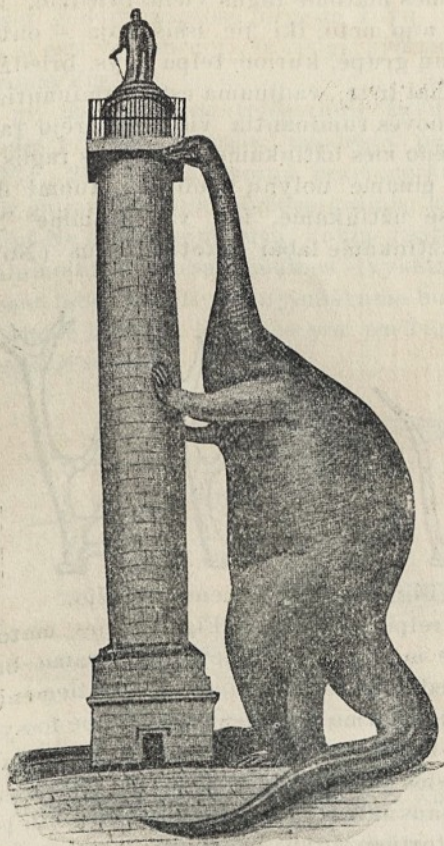

Fig. 13. Atlantosaurus, restauruotas.

mę. *Palin* — tai ženklina vėl, antru kartu. *Kainos* ženklina naujas, šviežias. Tad gi:

Ontogenija — išsiplėtojimas atskiro organizmo, užsimezgimas, gimimas, ir augimas, arba gyvasties istorija, kokios vienatos. *Phylogeniija* — išsiplėtojimas arba gyvasties istorija gentės ar veislės.

Taikinant tikrai prie žmogaus, phylogeniija ženkli-

na išsiplėtojimą *veislės* kaip tokios iš žemiausių formų gyvunų; o ontogenija ženklina išsiplėtojimą *atskiro* žmogaus.

Na-gi esti atidengta, kad ypata, savo ugyje iš užveisto kiaušinio iki subrendimui, iš didesnės dalies atkartoja tas gyvasties formas, per kurias veislė yra perėjusi visoje savo istorijoje. Dabar bus aišku, ką ženklina, kada skaitome, juog ontogenija atkartoja phylogeniiją.

Šitasai procesas vadinamas esti "fundamentaliu įstatymu biogenijos" arba "biogenetiškų įstatymu".

Biogenija paeina nuo Graikų žodžio *bios*, gyvastis; tad biogenija ženklina pradžia ir išsiplėtojimą gyvunų — beje, istoriją evoliucijos organizmų. Genetiškas-gi paeina nuo šaknies *gen*, ir ženklina tai, kas paliečia gimimą, ir tad biogenetiškasis įstatymas esti įstatymu prasidėjimo ir augimo gyvunų.

Jeigu kiekviena vienata, savo ontogenijoje, peritų per kiekvieną laipsnį phylogenijos, tai būtų dalykas tikros palingenezies, ir lengvu būtų išskaityti istoriją jos prabočių.

Palingenezis ženklina atkartotą gyvastinę istoriją veislės, parodomą ypatos augime, ypačiai prieš užgimimą.

Fig. 14. Manoma, kad taip išrodė gyvas Cetosaurus (ir jin gana panėšus Diplodocus ir Brontosaurus).

Bet tiek milijonų metų praėjo nuo laiko, kada žemiausios gyvunų formos atsirado ant žemės, kad joks augštesnis gyvunas neatkartoja visų laipsnių, per kuriuos jo prabočiai perėję yra. Kad tai išreiškus, mes sakome, kad palingenezis nėra pilninga. Tai esti, lyg kad gemalas kartas nuo karto pastriuokčiotų, dėlei didelių — didelių gadynių historijos, kurios milijonus metų jam prisieina perkeliauti bėgyje keletos savaičių.

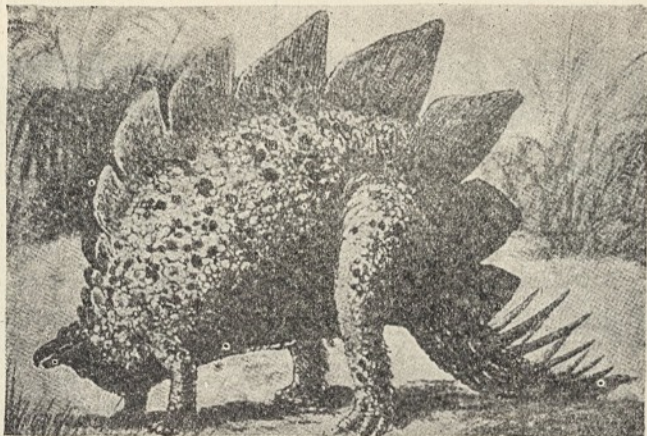

Fig. 15. Bene taip bus gyvas išrodes Jurasiskis deinosaurus, Stegosaurus. Viena tik užpakalinė koja buvo 2 kart augštesnė už suaugusį žmogų.

Toliaus, gemalas gali pereiti per laipsnius augimo, kurie nėra atkartojimais tolimos praeitinės historijos. Vėlesniuose ir augštesniuose gyvunuose pats gemalo (embryoniškas) augimas atsikeitaliojo prisitaikiniu prie naujų aplinkybių. Įvesdinimas šitų naujų dalykų esti vadinamas kainogenezis, naujas augimas.

Aišku, kad abidvi eili esti beveik tolygios Fig. 16. Viršutinė eilė tai — ascidija (Fig. 102, 103, 104, dalyje I). Apatinė eilė tai — amphioxus (Fig. 105, dalyje I).

1 ir 7 parodo kamieninę cellę (cytula) su josios nuklėu, o nuklėume mažą nuklearį kunelį arba nuklėolių.

2 ir 8 parodo kiaušinių segmentacijoje. Kamieninė cellė pasidalino į keturias lygias cellas. 3 ir 9 parodo

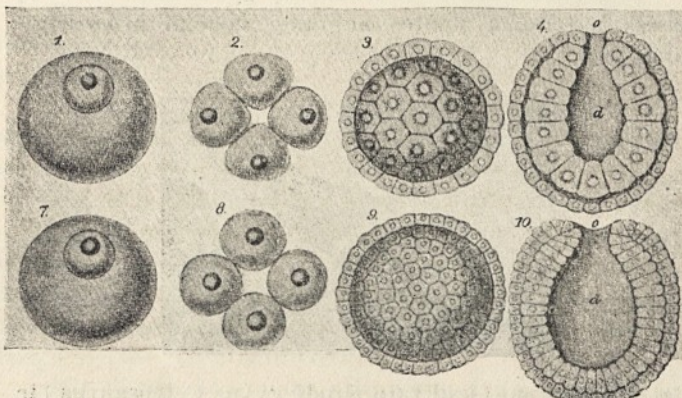

Fig. 16. Gera paveizda Palingenezies.

blastulą. Kiaušiniui besiskaldant, cellės padaro apskritą puslaitę, pilną skystimo, kurios sienutė susideda iš vienintėlio sluogsnio cellių, vadinamo blastoderma.

4 ir 10 parodo gastrulą, pasidariusią iš blastulos per įdubimą pas *o*. Sienutė primityvės žarnos *d* atsiveria primityve burnele pas *o*.

Dauguma gyvunų pereina per šitus keturius laipsnius.

Kad aiškiaus supratus, ką ženklina phylogeniija ir ontogeniija, prisižiurėkime figuroms 17 ir 18.

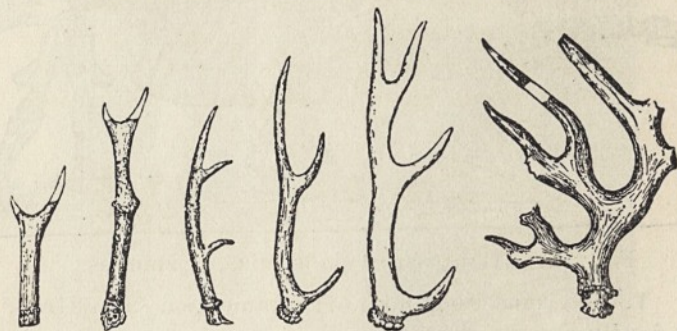

Fig. 17. Fossyliai briedžio ragai.

Fig. 17 mes matome briedžio ragus, rastus kaipo fossylius, o perstatančius šitų ragų išsiplėtojimą historijoje veislės — phylogeniijos.

Fig. 18 mes matome ragus vieno briedžio, kaip jie auga, metas nno meto, iki jie išsišakoja — ontogeniija. Didėji gyvunų grupė, kurion telpa avys, briedžiai, verbludai, jaučiai ir tt., vadinama esti ruminantia (atratotojais). Senovės ruminantia visai neturėjo ragų. Viduryje miocėno mes užtinkame dvišakius ragus, ir kuomi augštyn einame uolynų guoliuose, tuomi daugiaus šakų raguose užtinkame, iki viršutiniame Norfolkko sluogsnyje užtinkame labai šakotus ragus (No. 6, Fig. 17.)

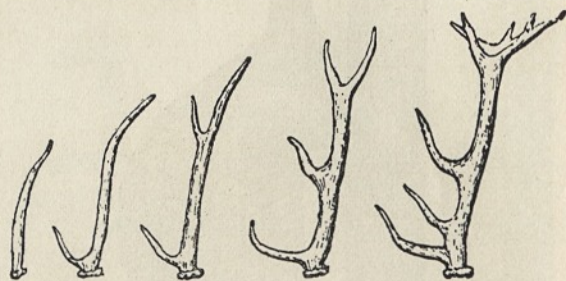

Fig. 18. Ragai vieno briedžio.

Na-gi, kreipdamiesi prie Fig. 18, mes matome ragus, kaip jie auga, metas i metą atskirame briedyje. Tatai prasideda nuo rago, turinčio vieną liemenį: šitoji ankstybiausioji forma netapo surasta tarpe fossylių: bet šiaip visame-kame matome, kad ypotos historija parodo historiją veislės — ontogeniija atkartoja phylogeniija.

Dar labiaus akin krintantį atsitikimą šito įstatymo randame historijoje žuvų vuodegų. Tegul sulyg prof. LeContė's šneka prof. Romanes:

“Pas žuvis esti dvejoki vuodegos pelekai, beje lygiaskiaučiai (homocerkaliai, Fig. 19), ir nelygskiaučiai (heterocerkaliai, Fig. 20). Anie paženklinas paprastas žuvis [teleostus], o šitie — akulas ir tulas kitas padermes. Strukturoje skirtumas esti daug nuodugnesnis negu formoje. Anur nugarkaulis užsibaigia staigiai eile trumpų, padidintų sąnarių, ir iš čia išeina rykštės, kurios padaro vuodegos pelekus (Fig. 19); šiur-gi nugarkaulis eina kiaurai per pelekus iki pačiai galunei, palengva nusišmeikšdamas, ir leisdamas rykšteles viršun ir žemyn nuo kiekvieno sąnario, tik rykštelės žemutinėje dalyje esti daug ilgesnės (Fig. 20). Tad šitas pelekų tipas yra *vertebruotas*, o aus *nevertebruotas*. Figuros 19 ir 20 parodo tuodu tipu formoje ir strukturoje.

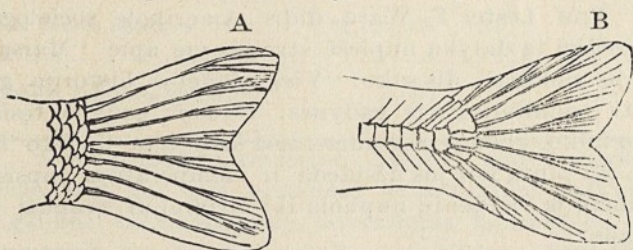

Fig. 19. Homocerkalė vuodega, ir parodyta (A) išlaukinė jos forma, bei (B) vidujinė struktūra.

“Bet dar yra kitas tipas, randamas tik žemiausiose ir labiausiai generalizuotose formose žuvų. Čion vuodegos pelekai esti vertebruoti, ir vis-gi simetriški. Šitą tipą matome Fig. 21.

“Na-gi, išsiplėtojime telēostinių žuvų (Fig. 19), kaip atrodes yra A1. Agassiz, vuodegos pelekai pirma panėši į Fig. 21; potam tampa heterocerkaliais, kaip Fig. 20; ir galiaus pastoja homocerkaliais, kaip Fig. 19. Kodėl taip? Ne dėlto, kad būtų kokia ypatinga nauda iš to paeilumo formų; nēsa atmainos įvyksta ar kiaušinyje ar bent labai anksti embryoniškame buvyje. Atsakymą randame buitėje, kad *tokis yra paeilumas atmainų phylogenetiškoje serijoje*.

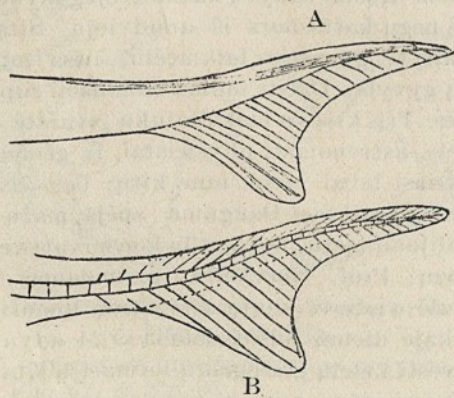

Fig. 20. Heterocerkalė vuodega (A ir B, kaip Fig. 19).

“Ankstybiausieji vuodegos pelekai buvo tokie kaip Fig. 20 ar Fig. 21, bet niekados kaip Fig. 19. Visų

ankstybiausieji beveik tikrai panešėjo į Fig. 21; potam jie tapo kaip kad Fig. 20: ir galiaus, tik daug vėliaus geologiškoj historijoje (Jurasinėje ar Kreidos gadyneje), jie tapo tokie kaip Fig. 19. Šitas atmainų paeilumas tebužsiliko embryoniškame išsiplėtojime vėliausios ir labiaus specializuotos padermės tebesančių žuvų. Veislinė historija (phylogenijs) esti atkartojama asmeninėje historijoje (ontogenijoje).

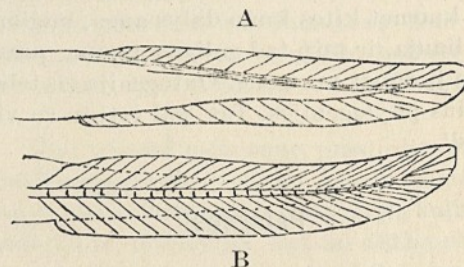

Fig. 21. Vertebruoti, bet simetriški pelekai (diphycerkaliai), A ir B, kaip Fig. 19.

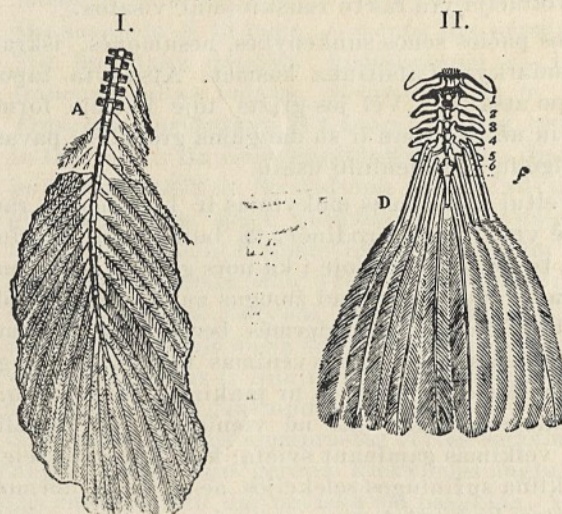

Fig. 22. I. Archaeopteryxo vuodega; II. Vuodega dabartinio paukščio. A, parodo pradžia nusismailinančios vuodegos. Skaitmens II ženklina sutrumpėjusius, padydėjusius, ir suštyvėjusius sąnarius; f, galinis segmentas nugarkaulio; D, plunksnakočiai.

“Panėšios atmainos įvykusios yra formoje ir strukturoje paukščių vuodegos. Ankstybiausias iš žinomų paukščių — Jurasinis Archaeopteryx — turėjo ilgą reptylinę vuodegą iš 21 sąnarių, kur kiekvienas sąnarys turėjo po plunksną po abiem pusēm, tiesiaje ir kairiaje (Fig. 22 A.) (Taip-gi pažiurėk į Fig. 130, dalyje I).

“Typišrame šių dienų paukštyje, priešingai, vuodegos sąnariai susimažinę yra skaičiuje, susitrumpinę ir išleidžia ilgas plunksnas, lyg vėduoklę, ir pasidaro taip vad. vuodega (Fig. 22 D). Archaeopteryxo vuodega yra *vertebruota*, o typiško paukščio *nevertebruota*. Toks susitrumpinimas neįvyko umai, bet laipsniškai. Kreidinės gadynės paukščiai, tarpiniai laikmetyje, turėjo vuodegas

tarpines strukturoje. *Hesperornis* (Fig. 84, dalyje I). turėjo 12 sąnarių. Pirma — Jurasiniuose sluogsnuose — vuodega esti pilninga puse viso nugarkaulio. Potam ji laipsniškai susitrupina, iki galiaus tampa prarastu organu tipiško šių dienų paukščio. Na-gi, embryoniškame išsiplėtojime, vuodega tipiško šių dienų paukščio *pereina per visus šitus laipsnius*. Pirmiaus vuodega esti beveik pusė viso nugarkaulio; potam, išsiplėtojimui vykstant, kuomet kitos kuno dalys auga, augimas vuodegos pasiliauja, ir taip tad galiaus tampa prarastu organu, kaip jį dabar randame. Ontogenija vis tebeperėina per laipsnius phylogenijos. Tas pat esti ir su visais bevuodegiais”.

Painėvos.

Daugelis esti painėvų, kokias prasimanė po 1859 m., kada Darwinas pertikrino daugelį išmaningų žmonių, kad evoliucija yra raktu išaiškinimui visatos.

Tos pačios senos sunkenybės, nesumonės, iškraipymai, sudarkymai atsitinka kasmet. Atsakyta tapo. Ir vėl tapo atsakyta. Vėl jos grįžta toje pačioje formoje, su tokiu užsispyrimu ir su dauguma grožybės pavasariinių dilgėlių ar rudeninių usnių.

Veltui kiekvienas mokytojas ir kiekviena ranka-kingė ypatyngai nurodinėja tą buitį, kad evoliucija n'eina tiesioginėje linijoje į ką-nors geresnį kiekviename atskirame atsitikime; kad žmogus neparėjo nuo kokios-nors begyvuojančios padermės bezdžionių ar lemurų; kad tinkamiausiųjų pergyvenimas neženklina pergyvenimą meiliųjų, ar dorųjų, ar jaukiųjų, ar tikrųjų; kad Naturalė Selekcija n'esti nė vienintelis nė reikalingas spėkų veikimas gaminant svieta; kad Naturalė Selekcija neženklina sužiningos selekcijos nē-gi tulės formos teleologijos; kad relatyviai pastovios veislės neženklina absoliučiai nepersikeičiančių veislių.

Visi šitie persergėjimai nuo suklydimo buvo daviami skaitantiems žmonėms per pusšimtį metų; vienok, jeigu išgirsi papriešinimą evoliucijai ar parlamentuose ar sakyklose, beveik tikrai pakiš tau vieną iš šitų priekaištų.

Dar ir šiadien randasi užkampiuose žmonės, kurie šneka, kad “trukštą sąmazgio”, arba kurie tikrina, kad žmonės neturi vuodegos, ir todėl jie negalį būti genty-stoje su bezdžionėmis. “Jeigu evoliucija yra tikra”, klausia kitas, “tai kodėl mano rankose nepasidaro plėvės tarp pirštų; arba, kodėl bezdžionės, atvežtos į Londoną, nepasidaro mums panėsesnės?” Betgi nė vienas iš tų žmonių nepasiklaustų: kodėl mano tolimas pusbrolis nepasidaro man panėsesnis po to, kaip aš paskolinau kiek pinigų? O vienok žmogus pripažins, kad jo tolimas pusbrolis ir jis pats yra kuomet-nors turėję bendrus prabočius.

Laikas.

Ilgos laiko gadyneš, kokių reikalauja evoliucionistas, seniaus buvo painiava; bet aš parodžiau, dalyje I, kad tai dabar nebedaro kliučių. Vienok yra kiti dalykai, atsinešanti prie laiko, kurie mums esti labai intresingi, kaip ana laikas, kada pirmasai žmogus atsirado ant žemės, laikas, kada mėnulis tapo šalin nusviestas nuo žemės, ir laikas, kada žemė tapo numesta šalin nuo saulės. Dar nėra galima absoliučiai bent kurią iš jų nustatyti, nors galime įgyti šiokią tokią nuovoką apie dides gadyneš, atsinešančias prie viens kito.

Prof. Lester F. Ward, didis Amerikoje sociologas, vaizdžiai tą dalyką nupiešė straipsnyje apie “Marsą ir ko jis mokina”. Jis sako: “Visa planėtos istorija gali buti padalinta į tris gadyneš. *Pirmoji* gadyneš tęsiasi nuo laiko, kada ji esti numetama šalin nuo tėviško kuno, iki pluta ant jos užsideda ir temperatura apsiaučiančių ją vandenių nupuola iki virimui ar truputį žemiaus.

“*Antroji* gadyneš tęsiasi nuo pastaros datos iki laikui, kur ar jos vandens arba jos atmosferą, ar abudu, tapo susiurbti, ir planėta pilningai paversta tapo i kietumą.

“*Trečioji* apima likučius jos buvimo.

“Tulą nuovoką mes galime pasidaryti apie ilgumą pirmosios gadyneš iš padėjimo mūsų saulinės systemos. Visos išlaukinės planėtos, išskyrus Asteroidus ir Marsą, dar tebesti toje gadynešje. Apie antrąją gadyneš mes žinome daug daugiau, nėra ją pasiekusi yra mūsų žemė. Ir Marsas joje tebėra. Gal-but Venėra ir Merkurus jau artinasi prie šitos fazies.

“O apie trečiosios duravimą mes grynai nieko nežinome.

“Galima drąsiai sakyti, kad antroji gadyneš yra daug trumpesnė negu katra-nors iš anudviejų. Šitą gadyneš galima skaityti gyvasties laikmečiu, nėra toji gadyneš apima visą gyvybę. Dabar mums labiausiai rupi ilgumas tos gadyneš. Tris kliašės mokslininkų svarstė tą klausimą — beje, astronomai, physicistai, ir geologai. Žinoma, jie skiriasi labai vieni nuo kitų; bet vis gi buvo linkę i geroką sutikmę. Dauguma spėja mažų mažiausiai 100 milijonų metų, bet yra ir konservatyvesnių, net tarp geologų. Prof. Haeckelis, priimdamas pastarąjį skaičių, siulė vadinti šitąją gyvastingę istoriją žemės jos kosmiškąje diena, susidedančia iš 24 adynų, ir jis mėgina suvesti keletą geologiškų formacijų šitan skalėn, ir išreikšti jas adynomis, minutomis, ir sekundomis. Išvados labai akyplesios. Man rodos butų geriaus paėmus žemesnį laikmečio skaičių, ir 72 milijonu metų bene butų atsakančiausia vidutinė miera.

„Sekančioji tabellė parodo rezultatus:

Géologiskos gadyinės	Metai	Adynos	Minutos	Sekundos
Pra-Kambriškė } Archaiškė ..	18,000,000	6		
arba Eozoiškė } Algonkiškė ..	18,000,000	6		
Palajozoiškė {	Kambriškė ..	6,000,000	2	
	Siluriškė ..	6,000,000	2	
	Devoniškė ..	6,000,000	2	
	Anglinė karboniferė ..	6,000,000	2	
Mesozoiškė {	Triasiškė ..	3,000,000	1	
	Jurasiškė ..	3,000,000	1	
	Kreidinė ..	3,000,000	1	
Terciarė ..	2,675,000		53	30
Kvaternarė ..	300,000		6	
Historiškoji gadyinė ..	25,000			30
Visa žemės senatvė ..	72,000,000	24		
Amžius raštinės kalbos ..	6,000			

„Nepaprasta butis išeina eikštėn, kad žmogiškoji veislė, kuri tur but prasidėjo kvaternarėje gadyinėje, ar gal but vēlesniamjame terciariame laikmetyje, yra išgyvenusi tik šešėtą ar septynetą minutų kosmiškos dienos, gi historiškoji gadyinė tėsėsi daugių daugiausiai 30 sekundų, o užrašytoji jos dalis vos daugiausiai kaip 7 sekundas”.

Šitas akyplēšus rezultatas geriaus bus matomas formoje laikrodinio lapo (Fig. 23):

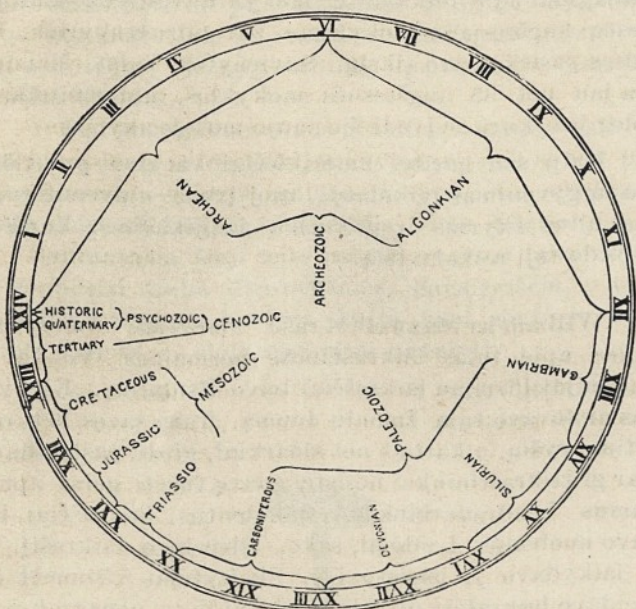

Fig. 23. Dzigorlapis kosmiškos dienos, arba gyvatinė žemės historija.

Kad suprastum geologiskias gadyines, paziurėk dalyje I, Fig. 62, ir Fig. 97.

Toliaus reikėtu neužmiršti, kad prof. Ward spėja labai trumpą ēsant laikmetį, kuriame gyvastis esti ant žemės; bet tai nieko nekaiti relatyviam apskaitlevimams įvairių gadyinių.

Bibliographija.

THE EDINBURGH REVIEW, kvartaliniame žurnale, už balandžio mėnesį, profesorius dr. J. Hoops įdomiai rašo apie anglų kalboje leidžiamą žodyną. Šio žodyno tryliktas tomas išvydo pasaulį kovo mėne., 1914 m.

Svarbus tai veikalas. Jis daug patobulįs anglų kalbą. Tai bus ne tik žodynas, bet ir savo rūšies historija. Nors apičiupai pravartu susipažinti su šiuo veikalu ir jojo historija. Be abejo, ne man čia kalbėti ir veikalo svarbą išrodinėti. Geriau pacituosiu dr. Hoops'o žodžius. Štai jie:

„Jau tris dešimtįs metų praslinko nuo pasirodymo šio gigantiško žodyno pirmo tomo. Kada jį užbaigs, tai sudarys pilniausią anglų kalbos Tesaurą (sandelį); ir, iš teisybės, bus tai didžiausias žodynas pasaulyj. Yra tai parankesnis už Grimmo. *Deutsches Woerterbuch*. Jis tarnaus visiems historiškiems žodynamams. Jo materiją pradėjo tvarkyti 1854 m., ir nors jau susideda iš 13 tomų, — vienok dar nepabaigtas. Tai bus daug daugiau turiningesnis už Littre's francuzų kalbos žodyną, *Dictionnaire de la Langue Francaise*, susidedantį iš 4 tomų, išleistų tarp 1863 ir 1887 m., ir da vieno papildamojo tomo, kuris, tapo išleistas 1878 m. Šis žodynas užvers savyj daugiau medžiagos, negu viršminėtu du, vokiečių ir francuzų, žodynu. Kuomet Littre's francuzų kalbos žodynas prasideda nuo 17to šimtmečio, Grimm'o vokiečių kalbos žodynas nuslenka atgal iki 15to šimtmečio, *Naujo anglų kalbos žodyno planas* aprėpia visus Vidurinius ir Naujus anglų literaturos periodus, nuo 1150 m., iki nudienos.”

Iš teisybės, tai bus nepaprastos vertės veikalas. Jis puoš anglų kalbą. Juo gerėsis kiekvienas anglų kalbą vartojas žmogus. Bet dar neviską čia pasakiau. Vai kokia žingėidi žodyno historija. Neiškenčiu jos nepakartojęs. Štai tulos smulkmenos, kurias papasakosiu dr. Hoops'o žodžiais.

„1857 m. Filologiška Draugija, patarus vysku Toluck, pradėjo rinkti medžiagą anglų kalbos žodynu. Po tulų metų tąją medžiagą pradėjo redaguoti Herbert'as Coleridge. Po jo mirčiai, visą darbą paėmė į savo rankas Frederikis J. Furnivall. 1879 m., dr. Murray paėmė visą žodyno medžiagą savosna rankosna. Jis ir dabar jį teberedaguoja”.

Žodžių paaiškinimų, pavyzdžių tapo labu surinkta tris ir pusė milijono. Juos rinko viršiaus 1300 skaitytojų, iš apie 5000 įvairių periodų autorių veikalų.

Visas ištraukas, pavyzdžius ir žodžių reiškimų definicijas apdirbo 30 liuosnorių sub-redaktorių.

Prie tokio stambaus darbo reikėjo aukauti ne tik intelektuales spēkas, bet nemaža ir turto. Anglams, matyt, nestokavo ir tokių žmonių, kurie dirbo svarbų kultūros darbą vien jo svarbos delei, negaudami mate-

rialio už tai atlyginimo. Suprantama, kiekvienas žodyno vartotojas sūs jiems moralį už tai atlyginimą. Tokių vartotojų juk tukstančiai rasis.

Gal kas klaus: "Ir kam toks žodynas, kuris susidės apie iš 20 ar ir daugiau tomų, yra reikalingas?" Po teisybei, jis paprastiesiems žmonėms yra neprieinamas: Bet štai koku tikslu jį rašo ir leidžia į pasaulį.

Anglų kalbos žodyno tikslas yra duoti aiškų, tikrą žodžio kilmės išvedimą, istoriją ir reikšmę kiekvieno anglų kalbos žodžio, kuris dabar yra abelnai vartojamas, arba buvo vartotas bėgyje pereitų aštuonių šimtų metų. Šiame žodyne įeis visi paprastieji žodžiai, kuriuos vartoja kalboj bei rašyboj, toliau-gi, čia rasis visi mokslieškieji ir techniškieji terminai. Visi darymai, visos kalbos žargonas, taip lygiai ir mokslieški bei techniškai terminai, kurie neturi kalbos pilietieškumo, taps išbraukti iš žodyno puslapių.

Žodynas dabar yra išleistas iki žodžio *Trahysk*. Mažadalelė pasiliko raidės "S" ir "T" ir visos raidės "U" ir "Z".

Jau dabar žodyne telpa 328,319 žodžių; iliustracijų ir pavyzdžių siekia 1,426,379.

Dr. as Hoops' mano, kad žodyną lengvai užbaigs sekančių penkių metų bėgyj. Tada anglai ir gerės didžiausiu bei nuosekliausiu pasaulyje žodynu.

Vyriausis žodyno redaktarius, Sir James Murray, yra 75 metų senukas. Du jo pagalbininkai, dr. Bradley, yra 68 metų amžiaus; dr. Craigie — 46 metų senumo. Visi trys yra sveiki ir energiški darbininkai. Dr. Hoops, tad mano, kad jie visi, be abejo, da gyvės ilgus metus ir išvys savo energiško darbo vaisius.

*

Vokietijai stokuoja universitetų.— *Nature* rašo, kad Vokietija pasigenda universitetų. Mat studentų skaičius vis auga ir auga, o universitetų skaičius beveik stovi ant vietos. Visi universitetai kimšte užkimštis tudentais, studentėmis. O vis kas metai dauginas.

Nors Cologne, Trier, Duisburg, Helmstedt, Witttenberg, Frankfurt pa-Oderyje, Mainz, Erfurt, Altdorf ir Ingelstadt visi buvo ir yra taip vadinami uniniversitetų miestai nuo imperijos išteigimo, vienok nuo to pat laiko studentų skaičius net ketveriopai paugėjo. Paveizdon, 1880 m., universitetuose rados 30,000 studentų; 1905 m., jų skaičius palipėjo iki 42,000; o 1913 jau tuose universitetuose rados net 60,000 suviršum abejų lyčių studentų.

Mergaitės-studentės ir užsienio studentai žymiai padaugino vokiečių studentų skaičių. Aplamai, Vokietijos universitetuose yra apie 5,300 svetimžemių-studentų. Studenčių priskaitoma apie 3,500. Šiaip universitetus lankančių, ne studentų, siekia iki keturių tukstančių.

Suprantama, toks pastebėtinus studentų augimas

privertė filosofieškus vokiečius pagalvoti apie naujų universitetų planus ir jųjų steigimą.

Kulturingos tautos užburtu progreso keliu žengia priekyn. Gerina, tobulina mokslo tvirtoves, ir kartais naujas išteigia. Tik mes, lietuviai, toli, oi toli atsilikę nuo kulturingų žmonių. Pas mus taip Lietuvoj, taip čia, Amerikoje, jau nekalbant apie augštesnes apšvietos katedras, dar neturime nė pradinių mokslo ir apšvietos išteigų. O juk mes vadinamės tauta, susidedanti iš trijų milijonų gyventojų...

*

THE AMERICAN REVIEW OF REVIEWS' už gegužio mėn. James MelvinLee rašo apie žurnalizmą. Žurnalizmas yra tai naujai įvestas augštesnėse mokyklose skyrius. Čia studentai mokinas, kaip trumpus straipsnius rašyti, žinios rinkti, pastabas editorialus rašyti ir dar čia mokina kitokių daiktų, kurie lytis publicistikos.

Pirmiausiai žurnalizmo pradėjo mokyti Washington'o kolegijoje, toliau Lee universitetas įvedė šį skyrių. Galop, apie 1877—1878 metus, Cornell universitete išguldinėjo žurnalizmą. Tie studentai, kurie lankydavo šias klases, gavo nuo universiteto valdybos specialią paliudijimą. Vienok į šį mokslą veik niekas neatkreipė specialės atidos. Tik 1888 m. E. M. Camp'as, vyriausis Philadelphios *Times* redaktorius, surinko žinių apie žurnalizmą ir viešai pradėjo kalbėti ir niukinti publicistus, idant jie reikalautų mokyklų valdybų, kad jos įvestų augštesnėse mokyklose žurnalizmo skyrius. Šis balsas pasiekė savo tikslą. Suvienytose Valst. šiandien yra jau net 35 augštesnės mokyklos, universitetai ir kolegijos, kuriose įvedė šio naujo mokslo skyrius.

Kaip sau norite, amerikiečiai vis vien praktieški. Ko jų gyvenimas reikalauja, tuoj įveda universitetuose specialius skyrius ir prijuošia jaunikaičius, kurie ir užpildo tajį reikalavimą.

*

William'as Maxwell'is rašo *Nineteenth Century and After* apie tulas laikraščinose permainas. Ve ką jis patēmijo: Pirmiau laikraščiai buvo išsidalinę. Kiekvienas atstovavo tulą žmonių luomą. Tarp savės neturėjo artimų ryšių, o kartais net smarkiai, girdi, pasipešdavę. Dar gi laikraštiniškai nesistengdavę turėti gerai apmokamus bendradarbius-korespondentus, laikraščiai tad buvo nuobodūs. Leidėjai, sako, išleisdavo laikraštį, tai ir laikydavo jį išleistuvėje. Skaitytojai visuomet čia ateidavo laikraščio pirkti. Kiek tai buta neparankumo, kiek tai pasididžiavimo iš leidėjų pusės.

Kuomet Francuzijoje, Vakietijoje, Suvienytose Valstijose, išparduodavo laikraščių milijonus egzempliorių, Anglijoje, kaip tik ant apmaudos, to negalėdavo padaryti.

Toliau laikraštiniškai, girdi, suprato savo klaidą. Pradėjo užlaikyti gerai apmokamus korespondentus

netik Anglijoje, bet ir kitose svarbesnėse viešpatijose. Leidėjai galop suprato, kad jei nori daug skaitytojų turėti, reikia nemaža pinigų išmokėti korespondentams ir kitiems specialiams bendradarbiams, kurie prirašo laikraščiuose įdomių, naudingų, o ypač sensacijinių žinių. Tas laikraštis įvairina, ir skaitytojai taip prie jo limpa, kaip musės prie medaus.

Da seniau ir apgarsinimų agentai buvę tikrai jau poniški. Visuomet, girdi, apsiavę nukeruotais batais, apsvilkę fraku, šilkinis cilindris ant galvos, nendrinę lazdelę rankoj, cigaras dantyse, na, ir atsilanko toks ponaitis pas vaisbių apgarsinimo gauti. Laikraščiai tad ir neturėjo daug apgarsinimų, o per tai tankiai reikėjo ir su skurdu susidurti.

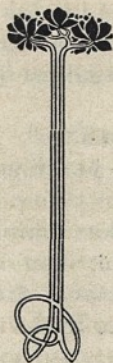
Nudien jau kitaip laikraštija vedama. Yra specialiai traukiniai, kurie išvažioja laikraščius; agentai-pardavinėtojai kimšte žmogui laikraštį įbruka; o gi korespondentai pribrėžia laikraščiuose visokių sensacijų, kurias žmonės tik skaito, tik rija ir negali atsigėrėti. Vienas publicistas pasakė, kad žmonių minia žingeidžiau skaito kur ten katės su šunimi susiniovimu aprašymą, negu moksliskas ir pamatuotas teorijas. Dabar publicistai ir stengiasi savo skaitytojus vaišinti daugiau sensacijomis, negu teisingomis žiniomis.

Apgarsinimų skyrius ir gi padarė vaizbišką žygi priekyn. Nudien jau nėra tų ponaičių, bet tikri, organizuoti agentai nardo po vaizbiškas įstaigas, apgarsinimus rinkdami. Viso to rezultatas laikraštiniams labai naudingas. Tik apgarsinimai apmoka veik visas laikraščio išlaidas.

Ir štai kokį galima duoti išvedimą. Seniau laikraščiai buvo daugiau ideališki, kiekvienas gynė savos partijos žmones, — dabar, galima sakyti, visų obalsis — plėšk dolerius! Idėjiniai laikraščiai virto doleriniai.

Suprantama, šioji teisė palyti ne visus laikraščius. Ji geriausiai tinka dienraščiams. Savaitraščių, o ypač mokslisčių žurnalų, kuriuos skaito vien rimti ir apsišvietę žmonės, — šioji teisė visai nepalyti.

Alfa.

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE’S”. PAGAL JOHN POLLACK’O
“DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”
vertė Krolis Vairas.)

(Tąsa).

LOCHES. Tamsta pastatei dalyką tokiu budu...

DAKTARAS. Ar netiesą kalbu?

LOCHES. Gal buti, bet aš negaliu viso to pasakyti dukterei, pertardamas ją, kad grįžtu pas savo vyrą.

DAKTARAS. Yra ir kiti panaudotini šiame atvėjyje argumentai.

LOCHES. Kokie gi, kokie!

DAKTARAS. Daug jų yra. Galit pasakyti jai, kad persiskyrimas bus nelaimė visiems, ir kad jos vyras yra tai vienintėlė užinteresuota ypata, norinti pagelbėti jai ir išgelbėti nuo mirties jos kūdikį. Tamsta gali pasakyti jai, kad ji iš pirmosios savo laimės griuvėsių gali sau sudaryti pakenčiamą ir gana malonų gyvenimą. Yra didelė teisybė tame, kad kaip žmonių sakoma, iš išdykėlių pasidaro labai geri, o gal ir geriausieji vyrai. Imk tamsta pavyzdžiui savo žentą. Jei tamstos duktė sutiks jam atleisti ir užmiršti, jis netik ją godos, bet amžinai bus jai dėkingas. Tamsta visą tai gali jai pasakyti, o be to nemaža dar ir kitų dalykų gali rasti. O sulig ateities, mes galime buti užtikrinti, kad sekantis jos kūdikis bus visiškai sveikas.

LOCHES. Ar gi tai galima?

DAKTARAS. Galima, galima! Tukstantisų atkarotasiu, kad galima! Aš visados kartoju savo pacientams: jei aš galečiau, tai išlipdyčiau ant kiekvieno gatvių kampo. “Syphilis yra lyg ta moteris, kuri, pajutusi, kad jos spėka nėra apvertinama, sukūla upe. Jis yra bausis tiems, kurie mano jį nieko nereiškančiu, o ne tiems, kurie žino jo pavojų”. Atkartok tamsta tuos žodžius ir savo dukterei. Atiduok ją jos vyrui, — ji nebeteri reikalo daugiau jo bijoties, o už dviejų metų, užtikrinu, tamsta busi laimingas senukas.

LOCHES. Ačiu tamstai, daktare. Aš nežinau, ar aš galėsiu kada-nors užmiršti. Bet tamsta taip mane suraišiojai tomis pareigomis, kurias aš savo laike buvau apleidęs, ir davei man tiek daug vilties, kad prižadi, jog nepadarysiu nieko tokio, kas būtų neišmintinga. Jei mano nelaimingoji duktė galės pati atleisti savo vyrui, tai aš nesustosiu jai skersai kelio.

DAKTARAS. Gerai! Bet jei tamsta turi antrą dukterį, tai apsižiurėk, kad nebeatkartotum, prieš jos vestuves, tos pačios klaidos, kokią padarei sulig pirmosios.

LOCHES. Kaip gi aš galėjau apie tai žinoti?

DAKTARAS. Žiurėkite man! Jūs nieko nežinojote! Tamsta esi tėvas ir nieko nežinojai! Tamsta esi deputatas, turi garbę ir pareigą gaminti mums įstatymus, ir tamsta nieko nežinojai! Tamsta nieko nežinojai apie syphilį, kaip duokime sau, nieko nežinai apie akoholizmą ir džiova!

LOCHES. Ištikrųjų, aš...

DAKTARAS. Gerai, jei tamsta nori, aš padarysiu tamstą išimčia. Bet yra dar penki šimtai, ar-gi ne, kurie sėdi parlamente ir vadina save žmonių atstovais? Mes turime tris nebylius dievaičius, ant kurių aukuro kasdieną žuva tūkstančiai žmonių. Ar jusų draugai randa nors vieną valandą laiko tam, kad suorganizavus mūsų spėkas priešais tas baisias šmėklas? Paimkite kadir alkoholizmą. Nuodingųjų svaigalų išdirbinėjimas turi būti uždraustas, ir turi būti aprubežiuotas skaitlius patentų tų svaigalų platinimui. Bet mes bijomės didžiųjų degtindarių spėkos ir bijomės pirklybos balsavimų galybės; to viso pasekmė yra toki: apverkiame darbininkų kliašos nemorališkumą ir nuraminame savo sąžinę rašinėjimu atsišaukimų ir įvairių pamokslų. Pah! Paimkite toliaus kadir džiova. Žėdnas žino, kad geriausias nuo džiovos vaistas — mokėkite užtektinas darbininkams algas ir išardykite nesanitariškas triobas. Bet nė vienas to nepadarys, nors darbininkų kliaša yra mums naudingiausia, o vienok menkiausiai ji yra užlaikoma. Berods, darbininkams patariame nespjaudyti. Įstabu, ar ne?! Pagaliaus, imkime tą patį syphilį. Delko jūs tuo dalyku nepasirupinate? Jūs įrengiate visokeriopos rūšies valstybės įstaigas: delko jūs nepašvenčiate vienos posėdžių dienos tam, kad įrengus visuomenės sveikatos įstaigą.

LOCHES. Brangus mano daktare, tamsta įpuoli į bendrą francuzų paklydimą, primesdamas visas tas pasaulio negeroves valdžiai. Šitame atsitikime tamsta gali nurodyti mums kelius. Tai yra dalykai mokslieškims tyrinėjimams. Tamsta turėtum iš pat pradžių nurodyti budus, o paskui...

DAKTARAS. Ką-gi paskui? Ha! Jau penkiolika metų prabėgo, kaip Medicinos Akademija dalyką nuodugnai apdirbo, *vienbalsiai* priėmė ir pavadė valdžiai. Nuo tos dienos nieko apie tai nebegirdėta.

LOCHES. Tai tamsta manai, kad galima kas-nors padaryti?

DAKTARAS. Tamsta pats turėtum į tą klausimą atsakyti. Turiu prisipažinti tamstai, kad vakar, gavęs tamstos kortelę, maniau, jog tamsta pats užsiinterešavai tais klausimais. Taigi, pastebejęs valandą, kurioje tamsta žadėjai apsilankyti, aš išakiau parodyti tamstai du savo ligonbučio pacientu. Neišsigąšk tamsta. Aš neužgausiu tamstos nervų. Išlaukinė jų išvaizda nėra baisi. Tai nėra blogi apsirėškimai; jie yra tai mūsų žmonijos prekyvietės sunaikintosios gerybės. Aš labiau norėjau suteikti tamstai medžiagos svarstymui, o ne le-

kciją iš patologijos. Tamsta-gi atėjai kitokiu reikalu. Tai dar blogian tamstai. Aš laikau tamstą ir neleisiu išeiti (*Maža pauza*). Prašau tamstos, kad pakiltum savo minčia augštyn nuo savo personalių susikrimitimų ir susijungtum su tūkstančiais žmonių, kurie kenti nuo panašių atsitikimų. Liga iš laužo išoka į namus, tankiausiai tikt kelius žingsnius tepadariusi; tad apvalymui tos nelaimių duobės ir reikia sumažinti žmonių nežinę. Atkartoju, — nežinę. Refrenas visados yra tas pats: "Aš nežinojau." Pacientai, kuriuos mes butume galėję išgelbėti, jei jie butų atėję į laiką, ateina per vėlai, baisesiausiam padėjime, išblaškę ligos nedorybes po visą savo kuną skersai ir išilgai. Ir ką užgirsite? "Aš nežinojau!" (*Eidamas pas duris*) Ką-gi mes galime padaryti? Mes-gi negalime jieškoti jų gatvėse ir ant vieškelių. (*Į moterį priemenėje*) Meldžiu į vidų. (*Moteris įeina. Ji yra darbininkė moteris. Daktaras vel atsikreipia į Lochesą*). Štai atsitikimas. Ši moteris labai pavojingai serga. Aš pasakiau jai apie tai ir liepiau lankyties pas mane kas savaitę. (*Į moterį*) Ar taip?

MOTERIS. Taip, pone.

DAKTARAS. (*susikrimitęs*) Ir kada tamsta buvai pas mane paskutiniu kartu?

MOTERIS. Jau tris mėnesiai.

DAKTARAS. Tris mėnesiai! Ar gi manai, kad prie tokių aplinkybių aš galiu tamstą išgydyti? Nėra vilties, ar girdi, nėra vilties! Na, ir delko tamsta neatėjai? Ar-gi tamsta nežinai, kad sergi labai pavojinga liga?

MOTERIS. O, taip, žinau. Mano vyras ta liga mirė.

DAKTARAS. (*labai maloniai*). Tamstos vyras ta liga mirė?

MOTERIS. Taip, pone.

DAKTARAS. Ar jis nėjo pas daktarą?

MOTERIS. Ne, pone.

DAKTARAS. Ir ar tai nėra tamstai persergėjimu?

MOTERIS. O, pone, aš eičiau pas tamstą taip tankiai, kaip tamsta to reikalauji, bile tik aš galėčiau.

DAKTARAS. Kaip tai, ar negali?

LOCHES. Juk patarimai suteikiama dykai, ar ne?

MOTERIS. Taip, pone. Bet jie duodama darbo valandose, ir prie to gana toli reikia eiti. Kiekvienas dar gi turi laukti savo eilios, ir kartais prisieina sugaišti geriausią dienos dalį, ir aš bijausi netekti savo vietos, jei aš praleisiu vieną-kitą dieną. Taigi patol laukiau, pakol pasirodė, kad ilgiau negalima jau be'aukti. Ir be to viso...

DAKTARAS. Kas tokio?

MOTERIS. O, nieko ypatingo, pone. Tamsta esi per daug geras man...

DAKTARAS. Na-gi kas tokio, kas?

MOTERIS. Aš žinau, kad nereikia krimsties, bet mes esame biedini. Mes labai daug turėjome lėšų, kuomet mano vyras apsirgo, ir aš visados pati savo pragyvenimui užsidirbdavau. Tai yra niekis moteris, kuri

pati savęs nepagodoja. Aš žinau, kad tai negera, bet laukti draugesu visais, kiekvienam išpasakoti apie save viską — aš žinau, kad klystu, bet visviena tai yra labai sunku, labai sunku.

DAKTARAS. Biedina moteris! (*Pauza. Paskui labai maloniai*) Tad tamsta užsikrėtei ta liga nuo savo vyro?

MOTERIS. Taip, pone. Mes gyvenome kaime, ir ten mano vyras užsikrėtė ja ir ėmė bludyti. Jis nebežinojo, ką daras, ir pradėjo pirkti visokius daigtus, už kuriuos mes negalėjome išsimokėti.

DAKTARAS. Dėlko jis pats neapsižiūrėjo?

MOTERIS. Jis nieko nežinojo. Mus išpardavė ir mes atsikraustėme į Paryžių, neturėdami anė skatiko. Ir čia jis nuėjo ligonbutin.

DAKTARAS. Toliaus.

MOTERIS. Jis pradėjo rupintis savimi, bet jam niekas nedavė vaistų.

DAKTARAS. Kaip-gi tai buvo?

MOTERIS. Matot, mes tebuvoime išgyvenę Paryžiuje tik tai tris mėnesius. Jie duoda vaistus dykai tik tai tiems, kas čia išgyveno nemažiau kaip pusę metų.

LOCHES. Ar gi taip?

DAKTARAS. Taip, yra toks įstatymas.

MOTERIS. Taigi matote, tai ne mūsų kalčia.

DAKTARAS. Ar turite vaikų, ar ne?

MOTERIS. Aš nė vieno negalėjau pagimdyti. Mano vyras apsirgo nuo pat mudviejų apsivedimo, kuomet jis atlikinėjo rezervo tarnystę. Ten yra daug visokių moterų, besivalkiojančių ties kazarmėmis.

Tyluma.

DAKTARAS. Na, gerai, štai mano busto adresas; tamsta gali ateiti pas manę kas nedėdienio rytą. (*Pas duris jis įbruka jai į ranką piningą*). Še, imk tai ir bėgk savo keliu. Ką tokio? Ta, ta! Niekai! Patįs niekai! Aš neturiu laiko tamstos klausyti Bėgk sau, bėgk. (*Stumia ją lauk. Į kažką nematomą iš kambario*) Ką galiu tamstai padaryti?

ŽMOGUS (*už durų*). Aš esmi tėvas ano jauno vyro, kurį tamsta matei ši rytą. Aš prašiau pavelijimo pasikalbėti su tamsta po tam, kaip pasibaigs konsultacija.

DAKTARAS. Ah, taip, atsimenu. Tamstos sunus mokinasi kolegijoje, ar ne?

ŽMOGUS. (*tarpduryje*). Taip, pone.

DAKTARAS. Eikš vidun, eikš. Ir prie to pono gali liuosai kalbėti.

ŽMOGUS (*įeidamas*). Jūs žinote, pone, koki baisi nelaimė mus ištiko. Mano sunus yra aštuoniolikos metų amžiaus; kaip pasekmė tos ligos, — jis yra pusiau suparalyžuotas. Mes užsiimame smulkia prekyba; papras-tai, mes labai taupiai gyvenome, kad galėtumėm siųsti jį į kolegiją, ir dabar — aš tik linkiu, kad panaši nelaimė neištiktų kitų. Prie pat kolegijos vartų mano biediną vaiką sulaikė viena tokių moterų. Ar gi tai teisinga,

pone, kad tokie dalykai pavelyjama? Ar-gi jau nėra užtektinai policijos, kad apsaugojus nuo tokių bjaurybų kudykius penkiolikos metų amžiaus? Aš klausiu, ar tai yra teisinga?

DAKTARAS. Ne.

ŽMOGUS. Tad delko jie to viso nesustabdo?

DAKTARAS. Aš nežinau.

ŽMOGUS. Pažiūrėkite į mano sunų. Jam būtų buvę geriau, jei jis būtų miręs pirm to viso. Jis taip gražus atrodydavo. Mes juo grožėdavomės.

DAKTARAS. Nesikrimsk sveikas. Darysime visą, ką tik galėsime. (*Rusčiai*) Bet kam jus taip ilgai laukėte, dėlko tuojaus pas mane neatvedėt?

ŽMOGUS. Iš kur-gi aš galėjau žinoti, kas yra atsiti-ke? Jis bijojosi; man pasakyti, tad ir leido ligai užsise-nėti. Pasijutęs blogai, jis, nieko man nesakydamas, ėjo pas visokius šun-daktarius, kurie jį apvogdinėjo, visai nepagydydami. O ir tas dalykas, — ar-gi tai teisinga? Kam-gi yra ta valdžia jei ir tokių dalykų neprižiuri? Ar tas dalykas nėra svarbesnis už kitus, kuriems jie išaikvoja savo laiką?

DAKTARAS. Teisybė, teisybė. Viėnintėlis jų pasi-teisinimas yra tame, kad jie nežino. Tamsta turi pasisti-printi dvasioje. Mes pagydome ir blogesnius ligonius, negu tamstos sunus. Kaslink kitų dalykų, — gal jie kadanors ir atkreips į juos savo domos. (*Jis eina su žmogum pas duris. Atsikreipdamas į Lochesą.*) Tamsta matai, kad tikrasis vaistas yra permainingoje mūsų valdymos bu-dų. Reikia liauties gydžius šyphilį kaipo kokį tai pa-slaptinę nelabą, kurio tikrojo vardo negalima esą iš-tarti garsiai. Publikos nežinojimas sulig ligos tikrosios reikšmės ir jos pasekmių prigelbsti ligai platinties. Pa-prastai užsikrėčiama, nes "Aš, girdi, nežinojau"; ne-pasiskubinama susirasti tinkamą gydytojo priežiurą, nesa "aš, girdi, nežinojau"; liga eina nuo žmogaus ant žmogaus, neš "aš, girdi, nežinojau!" Žmonės privalo žinoti. Jauni vyrai privalo būti supažindinami su atsa-komybe, kokią jie ima ant savęs, ir su nelaimė, kokią jie gali kitiems atnešti.

LOCHES. Tuo pat laiku šitų dalykų negalima aiškinti vaikams mokyklose.

DAKTARAS. Delko, meldžiu?

LOCHES. Iškiltų kuriozai, kurių reikia vengti.

DAKTARAS. (*Šiltai*). Ar gi tamsta manai, kad ven-gimas kuriozų yra naudingas? Juk kiekvienas vaikinai ir merginai, pagyvenę mokyklos internate žino ir tokius dalykus, kurių net tamsta nežinai! Slepiant nuo jų ti-kraji dalykų stovi, jie yra verčiami pasitenkinti slapta visokiais prieinamais jiems budais. Nieko nemorališko nėra akte, kuriuo gaminama nauja gyvastis iš meilės. Bet neva del savo vaikų gerovės mes aplink jų sudaro-me didžiausią tylios konspiracijos sieną. Padorus žmo-gus vedasi savo sunų ir dukterį į bile teatrą, kur jie girdi dalykus, neapsakomai šlykščius; bet jis nepavely-

tų jiems klausyti rimtos kalbos apie didį ir prakilnų meilės aktą. Ne, ne! Nė žodžio apie tuos dalykus, kad nenukaitus; vienok nepadorių juokų, nepadoriausių suggestijų iš teatrėlių — kiek tik norite! Pornografijos, kiek tik patinka, mokslo — niekad! Štai, tuos dalykus mes privalome permąstyti. Paslaptis ir prigavyste, kuriomis apsupama fiziški faktai, turi būti panaikintos, o jauniems vaikinams reikia įkvėpti nuovoką apie jų tvėrybos galę, kurią kiekvienas žmogus turi savyje. Jiems reikia išaiskinti, kad rasės ateitis yra jų rankose, jie privalo suprasti, jog jų pareiga yra perduoti savo ainiams didelę paveldybą, nepalietą ir nesugadintą, su visomis jos galimybėmis.

LOCHES. Ah, bet mes turėtume eiti toliau, užu to dalyko! Aš suprantu, jog pirmučiausia reikia naikinti nelabą pačiose šaknyse, reikia naikinti prostituciją. Mes privalome atsikratyti nuo tų nelabų moterų, kurios užnuodyja mūsų visuomenės gyvenimą.

DAKTARAS. Tamsta užmiršti, kad pirmučiausiai pačios save užnuodijo. Aš tamstai parodysiu vieną iš tų. Persergėju, nors tai ir nesvarbu, kad ji nori nuoduoti didžiunę. Aš priversiu ją kalbėti, užgaudamas jos puikybę; ji nori pastoti baletu šokite.

Jis atidaro duris ir įleidžia vidun dailią merginą apie dvidešimt metų amžiaus; ji yra labai graži ir maloni.

DAKTARAS. Ar viskas gerai? (*Nelaukdamas atsakymo*) Ar vis dar tamsta nori eiti ant scenos?

MERGINA. Žinoma.

DAKTARAS. Targi, šis ponas yra operos užvaizdos draugas. Jis gali tamstą rekomenduoti; ar gerai?

MERGINA. Labai gerai, kur-gi ne! Bet jei jie teirautųsi sulig mano charakterio, — juk aš negaliu.... tamsta žinai.

DAKTARAS. Jie nesiteiraus. Papasakok apie save šitam ponui; pasakyk sveika, ką manai vėikti ir ką jau esi padariusi. Pakalbėk su juo truputėlį.

MERGINA. Mano tėvai buvo pasiturintie žmonės. Jie išsiuntė mane į mokyklos internatą...

DAKTARAS. (*pertraukdamas*). Nėra reikalo visa tai pasakoti; jis nė vienam tokiam žodžiui neįtikės.

MERGINA. Eh? Bet, jei aš papasakosiu visą teisybę, tai viskas bus užbaigta su manim...

DAKTARAS. Ne, ne; jis nepaiso. Na, tamsta atvažiavai į Paryžių...

MERGINA. Taip.

DAKTARAS. Pristojai už tarnaitę?

MERGINA. Taip.

DAKTARAS. Kiek tuokart turėjai metų?

MERGINA. Buvau baigusi septynioliką.

DAKTARAS. Ir tuokart turėjai kudyki?

MERGINA (*Nusistebėdama iš klausimo*) Taip, žinoma, kad turėjau; kitais metais.

DAKTARAS. Kas buvo jo tėvas?

MERGINA. (*atsinešdama į tai, kaip į paprasčiausį*

dalyką) Mano ponas, kas gi kitas?

DAKTARAS. Toliau, toliau. Papasakok tamsta viską. Tamstos ponas visa tai susekė. Ir kas paskui atsitiko?

MERGINA (*tu pačiu tonu*). Ji liepė man kraustyties. Aš ir be to buč tai padariusi.

DAKTARAS. Toliaus. Ko sustojai? Sakyk! Tas ponas yra iš kaimo, jis nesupranta tų dalykų...

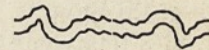
MERGINA (*linksmai*) Taigi! Aš pasakysiu viską. Vieną naktį ponas atėjo mano kambarin nusiavęs ir sako: "Jei tu suriksi, tai eisi laukan!" Paskui-gi...

DAKTARAS. Ne, ne. Sakyk, kas atsitiko, kaip netekai vietos.

MERGINA. Gerai, jei tamsta manai, kad tai juokinga.

DAKTARAS. Nepaisyk. Sakyk, ką dabar darai.

Užbaiga seks.

L. PEREC.

Karvelis.

— Tėtuk, už ką tu piauji karvelį?

Taip nayviai klausdavo piovėjo vaikas, matant kaip jo tėvas suspausdavo savo rankose trupų karvelio kūną, užversdavo galvutę ir šaltai praveddavo aštriu žibančiu peiliu kaklą. Vargšas paukštelis bevaliai krisdavo žemėn, skėsdavo savo šviesias akutes ir likdavosi tarytum prilipus prie mažučio kruvino plėmo. Vaikutis labai užjautė gyvuliams. Ypač jis gailėjosi karvelių, nes jie nesipriešindavo, lyg iš savo noro ištiesdavo kaklelius prieš žibantį peilį. Ir kiekvieną kartą, kuomet tėvas suspausdavo rankose trupų karvelį ir laikydavo aštrų peilį prie jo kaklo, vaikutis sukąsdavo lupas ir visas drebėdamas, prašančiai-verkiančiu balsu sakydavo:

— Tėtuk, už ką tu piauji karvelį?

Daug metų praėjo nuo to laiko. Vaikas išaugo, suvyrėjo. Ištisomis dienomis perbudavo jisai žiurėdamas į storas šventraščio knygas, domiai mokindavosi teises ir įvairius Talmudo komentorius.

Jis subrendo, apsidė ir tapo piovėju. Jis plovė karves, veršius ir visokius gyvius. Keletos praktikos metų, jis gerai išmoko savo darbą, ir kuomet jam prisėdavo atlikinėti "šchitės" procesą, jisai greitai ir tikrai paliesdavo žibančiu peiliu gyvulio kaklą, su tokia veido išžiūra, tarytum atlieka didžią, šventą priedermę; žiurėjo, kaip vargšė baigdavosi ir išleisdavo paskutinį atsidukšėjimą. O priešais jį stovėjo vaikutis, ir sukanęs išbalusias, plonutes lupytes, visas drebėdamas, prašančiai-verkiančiu balsu, kaip ir jisai pats kadaise nayviai klausdavo:

— Tėtuk, už ką tu piauji karvelį?...

Vertė Sn.

Šis bei Tas iš Chronikos

Neseniai Tarptautiškoji Moterų Taryba laikė savo seimą Romoje, ir buvo vaišėse net pas karalienę Margarietę. Tarpe apsilankusių ten moterų užtinkame Angles, Prancuzes, Vokietes, Maskoles, Danes, Amerikietes. Buta ten kiltų ir garsių moterų, kaip Eleonora Dusė, Povilina Miliukovienė, d-rė Montessori, Lady Aberdeen, p lė Forchhammer iš Danijos, d-rė A. Salomon iš Berlyno, d-rė Ona Shaw ir t.t. Tarpe kelių šimtų moterų atsirado ir tokių, kaip tula baronienė iš Maskolijos, kuri kitoms, neturinčioms titulų, nė labai ryš pasakyti nesiteikė... Visur, mat, ant sviesto šlamštų netruksta. Vis-gi darbas suffragismo plėtojasi, nors nelygiai. Kur viešpatauja katalikybė, kaip va Italijoje, ten šventoji bažnyčia tramdo ir stabdo moterų judėjimą, nėra žino, kad moterims išsprukus iš kuningų žebarklo, bažnyčia eis į sąšlavyną. Kadangi ir Lietuvių moters dar didesnėje daugumoje ne laisve ir vaikų auklėjimu rupinasi, o kuningams tik ado kamžas ir albas skalbia, tai nereikia nė klausties, kad ten kazimierinės, cecilijonkos, brigytės ar gyva rožančinės butų dalyvauti galėjusios. Musų garsios Skirmuntaitės, Radzevyčiūtės ir k. moka tik popiežiaus pantaplin pakštelti. Ar ilgai dar Lietuvės moters terš savo vardą pasilikdamos kuningijos pastumdėlėmis, priguli nuo jų atsipeikėjimo ir sužmonėjimo, kurį joms mokslas tegalės suteikti.

Mus džiangsmas ima, kada įsteigiamos esti Lietuvių—šviesuolių draugijos. Džiaugėmėsi Lietuvių Mokslo ir Lietuvių Dailės Draugijomis Vilniuje, ir rodos, džiangsmas musų nebuvo veltus. Susispietė ten Lietuvių geriausiasios jiegos. Ar anksti ar vėlai iš tų įstaigų susilaukti galime pamatų lietuviškajei universitetei, įstaigai, kokios mes dar niekumet n'ėsame turėję. Be tokios gi įstaigos Lietuvių tauta negalėtų gyva išlikti. Tad aišku kiekvienam, kaip mes guodjame kulturines įstaigos.

Ir Amerikos Lietuviai sapnuoja apie įsisteigimą kulturinių įstaigų. Tik nevienaip. Kuningai — sulyg savo senų tradicijų — steigti rengiasi vienuolynus... Lietuvos istorija parodė jau, ko iš vienuolynų — ar vyriškų ar moteriškų — susilaukti galime: O-gi n'apikantos, tamsybės, nesusipratimo, svajonių apie gyvenimą "danguose", beje ten, kur musų nėra nė nebus. Mes buvome nudžiuge, kada daktarai Chicagos mieste įkurė savo draugiją. Manoma buvo, kad tai bus mokslo įstaiga, kuriai rūpės netik patobulinimas sąnarių ir pasilavinimas chirurgijoje ir medicinoje, bet kuri leis svietan bent populiarius raštus apie sveikatos užlaikymą. Rods

d-ras Graičunas sukompiliavo kninę apie Sveikatą; dar d-ras Rutkauskas parašė keletą straipsnių "Tėvyneje"... Tik gaila, kad raštai didelės vertės neturi (Tą patį reikia pasakyti ir apie Vilniuje einantį neperiodišką laikraštį "Gamta ir Medicina".) Vienok buvo viltis, kad viskas eis geryn, tobulyn...

O kas išėjo? Na-gi, kuningai savo apinasrius uždėjo Chicagos mokslo vyrams! Ažuot mokslu užsiimti, daktarai tapo agentukais keliarodžių į dangų. Tad ažuot didvyrių susilaukėme nykštukų, "nekaltų avinėlių", kurie eina skerdyklon nė nebliaudami... Tfu! kad bent sykį prasmegtų Lietuvių dvasės vergyba! Rods tie daktarai ir arti skerdyklų gyvena...

* * *

Nuo seniai yra žinoma, kad Lietuvos sulenkėjusiųjų dvarponių dalis yra prasiskolinusi žydams; tie "poneliai", nors šiaip prieš žmogų nosį augštai riečia, bet Peisacho šventės metu kasmet vizituoja skolintojus—žydus, ir už žydų sveikatą geria — peisachinę, žydišką gėrimą. Nuduoda, mat, kad žydus gerbia...

Kaip Lietuvos poneliai lenkiasi prieš Žydus—skolintojus, taip Amerikoje daugelis "inteligentų" Lietuvių už didelę garbę turi žemai nusilenkti kuningams. Kartais rods nė prie kuningo neprieina, tad užtenka, kad jo gospadinei gauna, "baltąją rankelę" pabučiuoti. Ir tai vis daroma todėl, kad manoma, jog tik su kuningo malone prieis prie žmonių kišenės, beje kas nukris nuo kuningo stalo, tą susirinks tie dvasės skurdžiai. Ir tai vis tikrinama yra, kad tai — didvyriai, tautos vadovai, dvasės gigantai...

Nestebetina, kad tų tikrųjų dvasės pigmėjų pėdomis seka — vargo pelės, darbininkai, žmonės, kurie nė skaityti nė rašyti nemoka.

Štai neseniai Serantone, po ilgų tasyinių teismuose, Airių vyskupas su kun. Kuru susikišo Lietuvių daugumą savon kišenėn. Apspangėliai, netik iš Serantono, bet iš Pittstono ir iš kitur, atsibeldė "atšventinti" Lietuvių bažnyčia. Ėjo parodoje, lydimi muzikos, pagerbti airiškąjį dievą. Priešakyje-gi vežėsi didelį medinį kryžių, prie kurio, mat, prikaustė teisybę, laisvę, Lietuvių nepriklausmingumą. Ėjo minios vaikų, jau lietuviškai mažai bekalbančių, ir buriai vyrų ir moterų, ant maldakningės su vargu tepaskaitančių... Tai vis tamsybės karžygiai.

Kas šiandien svajoja apie umas atmainas draugijoje, be liaudies apšvietimo ilgais metais, tegul pastudijuoja minių psichologiją; toks tyrinėtojas prisipažins, kad tamsybės jiegos dar labai didelės, ir kad be reikalo tramdoma yra pažanga, žodžiu ir darbu smaugiant pažangos platintojus. Tatai primename ypatingai musų socialistams, kurie savo laikraščiuose nesugeba dar atskirti, kas juoda ir kas balta, kas dora ir kas nedora. Paveizdų rasite, kad ir "Kovoje", kur F. Bagočius esti

giriamas už nelabystas, ar kituose laikraščiuose, kur laisvamanyba patrempiama.

Iš dalies teisingai patėmyjo d-ras Basanavyčius, Amerikoje besilankydamas, kad Lietuviai, ir čion ėsantieji, dar "puslaukiniais" tebėra. Tik gaila, kad ir jis pats nesidrovėjo kuningų politiką girdamas kaip-kur jaunuomenės klausinėti, ar bent poterių moka?!

Poteriai Lietuvių tautą nupuldė, o ažuot poterių mums reikėtų šviesos, sveiko (ne girto) proto, ir dvasės laisvės. Tad mėginkime prietarus varyti laukan iš smagenų tamsuolių ir nutautėlių, susitelkdami kruvon visi pažangieji; kitaip ėsant, negreitai dar susilauksime laisvos, šviesios ir pasiturinčios Lietuvių respublikos.

* * *

Lietuvius turime pratinti nuo girtybės ir peštynių. Kas tyrinėjo tautos praeitį, tas žino, kad nuo senovės gadynių tai buvo ir yra mūsų tautos ydomis. Ar atsidursi tarpe Gėtų (Didžiųjų, Mažųjų ar Padunojinių), ar tarpe Lydų, Phrygų, Kauniškių, Bithynų, ar tarp Europos Trakų, gyvenančių Balkanų pussalyje, atrasi visur, kad peštynės ir girtybė užėmė vietą rupesnio apie gyvenimo, kultūros, šviesos reikalus. Nė senovės, nė naujos gadynės vyskupai nepagelbėjo nieko: vyskupai senovėje įsteigė vynmedžių ir vyno produkciją, o naujos gadynės vyskupai vos apžadais traukia nuo girtybės, ir tai be pasekmės. Šių dienų mokslas bus galingesnis už vyskopus, jeigu žmonės glus prie mokslo. Bet ar glus! juk patys kunigai girtybei kelią praveda. Pvd. kun. Kaupas, girtas miegodavo išlaukinėje priemenėje (Serantone), ir kieme budavo pusvežimiai alaus, šnapso, vyno bonkų. Kun. Burba nė prigimtam reikalui nenueidavo be to, kad ant pagatavės nebutų šnapso bonka iš anksto padėta. Kun. Juodišius, tas daktaras thėologijos, dar visi pamena, kaip girtas ir moteris užsidaręs klebouiijoje kelioms dienoms laikėsi, o ir parapijonus su revolveriais aplink kleboniją ir kitur vaikėsi. Negeresni yra nė šiaudien tebegyvuojantieji Romos ir ne-Romos ateriai...

Kaip girtybė tautos vedėjų klesti, taip ir n'apykanta. Seniaus jėzuitai tą n'apykantą platino: mušo žydus, mušo protestonus, ardė jų bažnyčias, mokinius siundė, kad apvogtų ar žėistų nepatinkamas jiems ypatas. Taip ir šiaudien "baltieji" kunigai. Kun. Žebriš savo "Ryte" siulė supuvusius kiaušinius ir lazdas laisvamaniams. Kun. Abromaitis užsiundė gaujas Shenadoriečių ant pasimirusio darbininko-bedievio Andriukaičio laidotuvių. Kun. Kriaučiunas Brooklyne kėsinosi užsiųsti skerdynes ant Šliupo Brooklyne laike prakalbų. Ar gi tad stebėtina, kad dabar atgyja dvasė karžygiškumo, kada kun. Kemešis prisikalbino Valparaiziečius redaguoti "Draugą"? Valparaiziečiai—garsina laikraščiuose savo pažangumą. Bet darbas, protišką darbas, parodo, kaip jie atžagariai berėplioja ir beplatina n'apykantą laisvamanybos ir socializmo, n'apykantą mokslo...

Šaldrai sumušo ir suteršė fiziškai Perkuną ir keletą kitų, kada buvo prakalbos Hoosick Falls'e. Kas už tai atsakomybę neša, jeigu ne mūsų kunigija ir ne jos antrankiai "pisčikai"?

Lietuviai! Reikia atsakomybėn patraukti ne tik mušeikas, bet ir tuos, kurie jų užpakalyje slapstosi. Slapstosi gi Romos katalikų kunigija, toji pati, kuri visokius burtus ir stebuklus skelbia. Ne jų dievas ateina gintiesi, tik jie pasiunčia kvailius, "avinus", kad pramanytąjį Dievą gintų! Jie mindžioja Suv. Valstijų konstituniją, kuri duoda teisę laisvo žodžio, laisvą susirinkimų, laisvų susibendravimų...

Atskirai yra sunku apsiginti nuo mindžiotųjų žmogaus laisvės. Reikia pamintyti visiems apie tatau. Reikia įsteigti fondas, fondas gynomuisi nuo tamsių gaujų, pagimdytų per Romos vėžius. Nedaro skirtumo, kas užpultas: pirmėivis, laisvamanis ar socialistas. Skriauda netik ypatoms, bet tautai, Amerikos šaliai ir visai žmonijai. "Laisvoji Mintis" visuomet pasirengusi yra ginti tiesas žmogaus, nors jis ir nedraudingas jai butų.

Lietuviai! įsteigkite fonda gynomui laisvės... Gana persekiojimų nukentėję esame. Ko negalime žodžiu pamokinti, tas jeigu griebiasi prievartos įrankių, tegul atsako prieš valstybės teismą ir tegul neša baudą—nes to užsipelnė.

Girtybė ir šmeižtai su peštynėmis—tai bjaurios mūsų ydos. Atsikratykime jų!

L. PEREC.

Plunksna.

Žmonės sakė, kad tas vaikas užgimė po laimingą žvaigždę.

Jo atsiradimas pasaulyje nustebino visus mirštamuosius.

Tai buvo nepaprastas tvarinys, tai buvo vaikas stebuklas. Jis užgimė, turėdamas rankose plunksną, didžią gražią plunksną.

Visi susėjo žiurėti: seni, maži.

— Jis bus rašytojum! — pranašavo minia.

— Visas pasaulis jį garbins!

— Garbė ir turtas lydės jo gyvenimo takus.

— Laurų vainikas kaišys jo genialę galvą.

— Jis bus papuošimu mūsų amžiaus!

— Jis taps nemirštamu!!!

Motina klausėsi, džiaugdama iš laimės.

Vakarop prie vėgės susirinko neturintieji ką veikti juokdariai ir juokėsi iš laimingosios motinos.

— Jis bus žydų poėtu!

— Žydiškai jisai rašys!

Keistai skambėjo šios pašaipos.

— Juk plunksną Dievas jam suteikė bailiai šnabzdėjo įbauginta motina.

Bet pajuokų sutartinė garsiai skambėjo:

— Jis bus žydų poėta!

— Žydiškai jisai rašys!

— Jis numirs iš bado!...

Vertė Sn.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.
Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

H. S. ALWORTH

Attorney and Counselor at Law

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUIKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtines, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.

PADĖKITE STATYTI**TAUTOS NAMUS VILNIUJE**

Aukas priima mūsų redakcija, arba galite siųsti tiesiog į Vilnių šiuo adresu:

LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJA
(Litovskoje Naučnoje Obščestvo),
Lydos gatvė, 7, Vilnius.
Russia-Lithuania.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te- b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uo- lumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba pati- krina, kad negali prapul- ti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

The International College of Midwifery.

Moterims žinotina, kad Serantone pradė- sime naują kursą akušerijos mokymo Rug- sėjo mėn. (September) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mo- kestis išneša už mokslą \$100.00. Užmo- kėti reikia iš viršaus.

Akušėrė, pabaigusi mokslą, gauna di- plomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsylvani- jos valstijoje, bet diplomai yra geri vi- sose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pi- gų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

LIETUVIŲ LAIKRAŠČIAI

LIETUVOJE.

“**Aušra**” — dvisavaitinis iliustruotas laikraštis, skiriamas darbo žmonėms. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap., ½ m. — 80 kap. Užsien.: met 2 rubl., ½ m. — 1 rubl.

“**Balsas**” — mėnesinis visuomenės, politikos ir švietimo laikraštis. Kaina: metams 2 rubl. Užsien.: met. 3 rubl.

“**Bendrija**” — kooperacijos reikalams pašvėtas mėnesinis laikraštis. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap. Užsien. met. 2 rb.

“**Draugija**” — literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis. Metams — 6 rubl. Užsien.: metams 7 rubl.

“**Garnys**” — mėnesinis pajuokos laik. Metams — 1 rubl.

“**Lietuvaitė**” — mėnesinis kataliku moterų laik. Met.—2 r.

“**Lietuvių Tauta.**” — Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis. sąsiuvinys. 1907 m. 160 pusl. 1 rubl. 50 kap. II sąsiuv. 1908 m., 151—XXXI p. 2 rb. 50 kap. III sąsiuv. 1909 m. 38 p. 1 rubl. 50 kap. IV. sąsiuv. 1910 m. 132 p. 1 r. 50 k.

“**Lietuvos Ūkininkas**” — savaitinis pirmievių laikraštis su “Zemės”, “Jauno”, “Sveikatos” ir “Žibutės” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Lietuvos žinios**” — inteligentų pirmievių laikraštis, su “Aušrinės” ir “Mokyklos” pried. Eina tris kartus i savaitę. Metams — 3 rubl. Užsien.: 6 rubl.

“**Litwa**” — lenkiškai rašomas dvisavaitinis lietuvių laikr. Metams — 3. rubl. Užsien.: 4 rubl.

MEDICINA IR GAMTA. Vilniuje, 4 rubliai metams.

“**Rygos Garsas**” — visuomenės, politikos ir literatūros laikr. Eina du kartus i sav. Metams — 4 rubl.

“**Rygos Naujienos**” — savaitinis laikraštis. Metams— 2 r. 50 kap. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Šaltinis**” — krikščionių-demokratų savaitinis iliustruotas laikraštis, su “Šaltinėlo” ir “Artojo” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

“**Teatras**” — eina kartą i mėnesi knygutėmis, kuriose tilpsta paringieji kaip originaliai taip ir verstiniai scenos reikalai. Kaina: metams 3 rubl.; užsien. 4 rubl.

“**Vadovas**” — mėnesinis laikr., skiriamas kunigams. Metams — 10 rubl. Užsien.: 12 rubl.

“**Vienybė**” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 rubl.

“**Viltis**” — visuomenės, literatūros ir politikos laikraštis (tautininkų laikr.). Eina tris kartus i savaitę. Isteigtas 1907 m. Metams — 5 rubl. Užsien.: 7 rubl.

“**Žemdirbys**” — dvisavaitinis ūkio, prekybos ir pramonijos laikr. Metams — 1 rubl. 20 kap. Užsien.: 1 rubl. 60 kap.

AMERIKOJE.

“**Darbininkų Viltis**” — savaitinis, truputi socialistiškas laikraštis. Metams — 1 dol. 50 centu.

“**Dilgėlės**” — dvisavaitinis pajuokos laikr. Metams 1 dol.

“**Draugas**” — savait. kataliku laikr. Metams — 2 doleriai. 2 dol.

“**Katalikas**” — savait. tautiškai-katalikiškas laikr. Metams 2 dol.

“**Keleivis**” — sav. pirmievių laikr. Metams 1 dol. 50 centu.

“**Kova**” — Lietuvių Socialistų savaitinis laikr. Metams 2 dol.

“**Laisve**” — eina dūsyk i savaitę, pirmieviškas laikraštis. Kaina metams \$2.00, i užsieni \$3.00.

“**Lietuva**” — savaitinis tautiškas pirmieviškas laikraštis. Metams 2 doleriai.

“**Lietuvių žinios**” — men. laikr. Metams — 75 cen. Užsien.: 1 dol.

“**Lietuvių žurnalas**”, mėnesinis su paveikslais laikraštis, eina Chicago, Ill. Metams 1 dol. Užsien.— 1.25c.

“**Laisvoji žmonija**”, drauginių mokslų laikraštis, eina Chicago, Ill., i mėnesi syki ir tankiaus. Metams — 50c

“**Saulė**” — eina du kartus savaitę. Truputi katalikiškas laikraštis. Metams — 2 dol. 50c.

“**Tėvynė**” — sav. tautiškai-pirm. laikr. Metams — 1 dol.

“**Vienybė Lietuvninku**” — sav. pirmievių laikr. Metams— 2 dol.

“**Žvaigždė**” — sav. kataliku laikr. Metams — 2 dol.

“**Tarka**” — mėnesinis Satyros ir Juoku Laikraštis. Metams — \$1.00. Pusei m. — 60c.

“**Pirmyn**”, Baltimore, Md. 748 Lexington Ave.

“**Špitolninkas**”, Waterbury, Conn.

PRANCUZIJOJE.

“**Les Annales des Nationalités**” — Paryžiuje.

PRUSUOSE.

“**Apžvalga**” — eina iš Klaipėdos. Vienas iš tu laikr., kurie labiausia rupinas. Iet. reik. Prusuose. Kaina 3 mėn. — 85 pf.

“**Birutė**” — savaitinis Prūsų lietuviams gaivinti skiriamas laikraštis. Metams—Amerikoje \$1.50. Didžiojoje Lietuvoje 3 rub.

“**Konservatyvų Draugystės Laiškas**” — eina iš Prekulio 2 kartus per savaitę valdžios šelpiamas. Konservatyviškas. Metams — 2 mk 60 pf.

“**Lietuviška Ceitunga**” — eina iš Klaipėdos du kartus per savaitę Pakraip. priešingas lit. taut. judėjimui. Metams — 3 mk. 60 pf.

“**Nauja Lietuviška Ceitunga**”. Eina tris kartus per savaitę (vokiškoms raidėms). 3 mėn. —97 pf.—1 rb.—50 centu.

“**Pakajaus Pasjas**” — savaitinis maldininkų (“Mukriu”) laikr. eina iš Klaipėdos. Metams 2 mk.

“**Pagalba**” — mėnesinis tikiybinis laikr. Eina iš Prekulio. Metams—1 mk.

“**Šaltinis**” — ejo iš Tilžės kas antras menuo. V. Storostos teozofijos laikraštis.

“**Tilžės Keleivis**” — eina tris kartus per savaitę. Priešingas liet. taut. judėjimui. Metams—4 mk. 24 pf.

“**Jaunimas**” — mėnesinis laikraštis skiriamas jauniesiems. Metams — 2 mk.

“**LIETUVIŠKAI-VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS**”, skiriamas šviesesniems Lietuviams, lietuviškoj ir vokiškoj kalboj. Metams \$1.50.

ANGLIJOJE.

“**Rankpelnis**” — sav. Anglijos liet. socij. laikr. Metams — 3 rb.

Kokie tik kam patinka iš paminėtų laikraščių galima užsirašyti “Laisvosios Minties” administracijoje po šiuo adresu:

Laisvamųjų laikraščiai kitose kalbose.

THE TRUTH SEEKER. New York City.

SECULAR THOUGHT (mėnesinis). Toronto, Canada.

FREIDENKER. Milwaukee.

SVOJAN (mėnesinis) Chicago.

DENNICE NOVOVEKU. Cleveland, O.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave,

SCRANTON, PA.